

Telegraful Român

Anul 164 • nr. 25-28

1 și 15 iulie 2016

• SFÂNTUL ȘI MARELE SINOD AL BISERICII ORTODOXE •

Duhul Sfânt – Duhul mărturisirii dreptei credințe și al păstrării valorilor neamului

În marea Sa milostivire către neamul omenesc, Fiul lui Dumnezeu a ridicat firea noastră omenească la Cer, la dragostea lui Dumnezeu-Tatăl, a umplut-o de mireasma vieții dumnezeiești, copleșind-o cu darurile Duhului Sfânt. De aceea Hristos a pățimit, de aceea a înviat și S-a înălțat la Cer, pentru ca Duhul Sfânt să Se sălășluiească în umanitatea Sa și pentru ca această nouă umanitate să-și facă sălaș în sufletele noastre: „Firea noastră s-a urcat cu zece zile înainte pe tronul împărătesc, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, și Duhul Sfânt a coborât azi la firea noastră. A urcat Domnul pârga noastră și a coborât Duhul Sfânt... Voind să arate că a împăcat pe Tatăl cu firea noastră, i-a trimis îndată darurile

luieste Duhul credinței, al nădejzii și al iubirii; Biserica e și fiecare familie în care pogoră Duhul înțelegerii și al răbdării, al sacrificiului și al iertării; Biserica mai este și fiecare comunitate parohială, fiecare eparhie și fiecare neam creștin ortodox, toate unite în duhul bunei-cuviințe și al binelui comun, al mărturisirii dreptei credințe și al păstrării valorilor neamului. Biserica este suma tuturor acestor chipuri ale Bisericii întru Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească comuniune de viață și credință din toate veacurile și de pe toate meleagurile.

Cât de mare și de minunată este taina Bisericii, această mare familie din cer și de pe pământ, în care suntem și noi integrați,

impăcării. Noi am trimis credința și am primit darurile, I-am trimis ascultarea și am primit îndreptarea”.

Prin Pogorârea Duhului Sfânt s-a pus începutul împărțirii noastre din viața dumnezeiască, din darurile de care este plină umanitatea lui Hristos. Mântuitorul S-a înălțat la Cer, și toate darurile umanității Sale ni le trimite nouă prin venirea Sfântului Duh. Această viață dumnezeiască, care trece acum din umanitatea lui Hristos în umanitatea noastră, prin lucrarea Sfântului Duh, este Biserica. Hristos este Capul Bisericii, iar noi mădularele ei. Prin Pogorârea Sfântului Duh suntem uniți cu Hristos și curge în noi, de acum înainte, ca un sânge, viața umanității Lui îndumnezeite. „Sunt cuprins de spaimă, spune Sfântul Grigorie Teologul, când cuget la bogăția numirilor: Duhul lui Dumnezeu, Duhul lui Hristos, Înțelepciunea lui Hristos, Duhul înfierii. El ne creează din nou în Botez, în Înviere... Izvor al luminii și al vieții, El face din mine o Biserică, mă îndumnezeiește, mă desăvârșește”.

Așadar, după ce S-a întrupat pentru noi și a trăit pe pământ pentru noi, săvârșind nenumărate minuni, după ce a pățimit pentru noi și a murit pentru noi, după ce a înviat pentru noi și S-a înălțat la Cer pentru noi, Domnul Hristos Se și unește cu noi prin Duhul Sfânt trimis la Cincizecime, ca să fie cu noi „până la sfârșitul veacurilor”, făcându-ne pe fiecare dintre noi „biserica sfințită”. Biserica este fiecare inimă a noastră care Îl primește pe Hristos prin Duhul Sfânt, Duhul curăției și al râvnei spre mântuire; Biserica este fiecare conștiință care Îl primește pe Hristos prin Duhul Sfânt, Duhul dreptății și al gândului smerit; Biserica este fiecare trup care Îl primește în Duhul înfrânării și al nevoinței; Biserica e fiecare credincios în care Se sălăș-

luiește în parte și toți întreolaltă, în măsura în care ne apropiem de Hristos, și ne unim cu Hristos, și ne hrănim cu Hristos în Sfintele Taine ale Bisericii, și mai ales în Taina dumnezeiască, precurată, de viață făcătoare a Sfintei Împărțășanii! Hristos este viața noastră, viața familiilor noastre, viața parohiilor și comunităților noastre, viața neamului nostru, viața lumii întregi, iar noi toți suntem mădularele Lui, însă numai dacă rămânem întru El, numai dacă trăim întru El, numai dacă așezăm în El atât pe omul interior, cât și pe cel exterior, cugetele și faptele, odihna și munca, familia și profesiunea, viața personală și cea de obște.

Suntem făcuți și noi, cei de astăzi, părtași acestei taine, dar se cuvine să o primim cum au primit-o și Sfinții Apostoli și ucenici ai Mântuitorului, cu toată încredințarea, cu toată râvna de care suntem capabili. Să stăruim și noi ca aceștia în învățătura credinței, în rugăciune, în comuniunea frățească și în Sf. Euharistie. Mai ales, să-I mulțumim lui Dumnezeu că ne-a dăruit viață și ne-a făcut părtași acestei taine, că ne-a adunat și pe noi în această comuniune a Duhului Sfânt, prin harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl.

Slujba Sfintei Liturghii, pe care o săvârșim în fiecare duminică sau sârbătoare ori în alte zile, în care se actualizează pentru noi Cincizecimea, se mai numește și Euharistie – mulțumire, tocmai pentru că Îi mulțumim Sf. Treimi pentru darurile Sale revărsate asupra noastră, pentru toate cele ce le-am primit din bunătatea Sa, pentru cele arătate și pentru cele nearătate, pentru sănătate și bunăstare, pentru realizările în familie, la școală, în profesiune.

† LAURENȚIU,
Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe și responsabilitatea misionară a Bisericii în lumea de astăzi

Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe s-a desfășurat între 18-26 iunie a.c. la *Academia Ortodoxă* din Creta, Grecia, pe baza hotărârii unanime a Întâistătătorilor celor 14 Biserici Ortodoxe Autocefale, luată la întrunirea (*Sinaxa*) lor din 21-28 ianuarie a.c. la *Centrul Ortodox al Patriarhiei Ecumenice* de la Chambésy-Geneva, Elveția. Cu toate acestea, la Sinod au participat doar zece Biserici Ortodoxe Autocefale, iar celelalte patru, respectiv Patriarhia Antiohiei, Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Bulgară și Biserica Ortodoxă Georgiană, s-au retras în ultimul moment, deși inițial anunțaseră participarea lor. Prima dintre aceste Biserici a renunțat s-a retras datorită faptului că nu se rezolvase până în acel moment diferendul ei cu Patriarhia Ierusalimului, care a înființat o Arhiepiscopie la Qatar, pe teritoriul canonic al Patriarhiei Antiohiei. Celelalte trei Biserici care nu au participat la Sfântul și Marele Sinod, au motivat gestul lor prin nemulțumirea față de unele formulări din cele șase texte propuse spre dezbateră și aprobare la acest Sinod, ori acele texte erau propuneri adoptate anterior în mod unanim la nivel panortodox de toate Bisericile Ortodoxe Autocefale, inclusiv de reprezentanții acestor trei Biserici. Pe de altă parte, Sfântul și Marele Sinod avea toată autoritatea și libertatea, așa cum s-a dovedit pe parcursul lucrărilor sale, să îmbunătățească sau chiar să respingă textele propuse ca proiecte, prin votul unanim al ierarhilor participanți. Drept urmare, Sfântul și Marele Sinod era într-un total îndreptățit să se desfășoare, în ciuda absenței celor patru Biserici menționate.

Președinția Sinodului a fost exercitată de Sanctitatea Sa, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu. Potrivit *Regulamentului de organizare și funcționare* a acestui Sinod, adoptat

(continuare în p. 2)

Pr. Prof. Dr. Viorel IONIȚĂ

Din cuprins:

Pr. Prof. Dr. Cristian Muntean

Dialogul ca exercițiu spiritual | pagina 4

Protopop Pr. Dr. Vasile Gafton

*Scurte reflexii legate de modul nostru
uman de a fi, între realitatea gândită
și realitatea trăită* | pagina 6

Pr. Prof. Dr. Vasile Oltean

*A dăruit Mitropolitul Antim Ivireanu un
tipar clandestin Bisericii Sf. Nicolae din
Șcheii Brașovului? (I)* | pagina 10

PR. PROF. DR. VIOREL IONIȚĂ

(urmare din p. 1)

tot în luna ianuarie 2016 la Chambésy, fiecare Biserică Ortodoxă Autocefală urma să fie reprezentată la Sinod de Întâistătătorul ei, însoțit de 24 de ierarhi din Biserica respectivă, dar cum jumătate din cele zece Biserici prezente la Sinod, anume Patriarhia Ierusalimului, Biserica Ciprului, Biserica Ortodoxă din Polonia, Biserica Ortodoxă din Albania și Biserica Ortodoxă din Cehia și Slovacia, nu dispun de un număr atât de mare de episcopi, numărul total de episcopi înregistrați la Sinod, în afară de cei 10 Întâistătători prezenți, a fost de 157. Din delegația Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, au făcut parte următorii 24 de ierarhi: IPS Teofan, Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolitul Moldovei și Bucovinei; IPS Laurențiu, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului; IPS Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului; IPS Irineu, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei; IPS Ioan, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului; IPS Iosif, Arhiepiscopul ortodox român al Europei Occidentale și Mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale și Meridionale; IPS Serafim, Arhiepiscopul ortodox român al Germaniei, Austriei și Luxemburgului și Mitropolitul ortodox român al Germaniei, Europei Centrale și de Nord; IPS Mitropolit Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei; IPS Irineu, Arhiepiscopul Alba Iuliei; IPS Ioachim, Arhiepiscopul Romanului și Bacăului; IPS Casian, Arhiepiscopul Dunării de Jos; IPS Timotei, Arhiepiscopul Aradului; IPS Nicolae, Arhiepiscopul ortodox român al celor două Americi; PS Sofronie, Episcopul ortodox român al Oradiei; PS Nicodim, Episcopul Severinului și Strehaiei; PS Visarion, Episcopul Tulcii; PS Petroniu, Episcopul Sălajului; PS Siluan, Episcopul ortodox român al Italiei; PS Timotei, Episcopul ortodox român al Spaniei și Portugaliei; PS Macarie, Episcopul ortodox român al Europei de Nord; PS Varlaam Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod; PS Emilian Lovișteanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului, și PS Ioan Casian de Vicina, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a celor două Americi. Delegația Bisericii noastre a fost însoțită de următorii consilieri speciali: Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță, consilier patriarhal onorific, Pr. Michael Țița, Pr. Ștefan Ababei, Pr. Nicolae Dascălu, Dl Ionuț Mavrichi, consilieri patriarhali, și Pr. Conf. Dr. Patriciu Vlaicu. Iar cei doi însoțitori speciali ai Părintelui Patriarh Daniel au fost Dl consilier patriarhal Leonard Ciofu și Diac. Mihai Mușat.

Sfântul și Marele Sinod a avut un logo sau o siglă a sa care avea în centru *Tronul Etimasiiei (Pregătirii)*, simbolizând, încă din perioada Sfinților Părinți, Sfânta Treime: Tronul reprezentând pe Dumnezeu-Tatăl, Sfânta Evanghelie de pe Tron pe Dumnezeu-Fiul, iar porumbelul de deasupra Sfintei Evanghelii pe Duhul Sfânt. Aceste imagini erau înconjurată de un cerc de 14 cruci, care simbolizează cele 14 Biserici Ortodoxe Autocefale, membre ale Sfântului și Marelui Sinod. Pe frontispiciul din sala ședințelor plenare a Sinodului era scris „*Rusaliiile 2016*”, apoi tema generală a întrunirii în mai multe limbi, inclusiv în limba română: „*I-a chemat pe toți la unitate*”.

Lucrările propriu-zise ale Sinodului, care au început în ziua de luni, 20 iunie, au fost precedate de *Sinaxa* celor zece Întâistătători din ziua de vineri, 17 iunie, ocazie cu care a fost discutat proiectul de mesaj al Sinodului și s-a hotărât ca președintele Sinodului să adreseze un apel către cele patru Biserici absente, pentru a le invita să participe cel puțin la Sfânta Liturghie în Duminica din 26 iunie, la încheierea Sinodului. În ciuda acestui apel, cele patru

Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe și responsabilitatea misionară a Biserici în lumea de astăzi

Biserici absente au rămas neclintite în hotărârea lor. Apoi, în ziua de sâmbătă, 18 iunie, toți participanții la Sinod au asistat la Sfânta Liturghie săvârșită de Preafericirea Sa Teodor al II-lea, Patriarhul Alexandriei, în catedrala din orașul Kissamos, centrul *Mitropoliei de Kissamos și Selinon*, pe teritoriul căreia se află Academia Ortodoxă din Creta. La sfârșitul acestei Sfinte Liturghii s-a săvârșit slujba parastasului pentru pomenirea tuturor mărturisitorilor drepte credințe și în special a tuturor ierarhilor și teologilor trecuți la Domnul care au ostenit la pregătirea acestui Sinod, dintre care amintim pe Patriarhii Justin și Teoctist ai Bisericii Ortodoxe Române și pe Mitropolitul Antonie al Ardealului. În Duminica Rusaliilor, 19 iunie, toți participanții au asistat la Sfânta Liturghie, săvârșită în sobor de cei zece Întâistătători prezenți la Sinod, în Catedrala „Sfântul Mina” din Heraklion, capitala insulei Creta. Lucrările Sfântului și Marelui Sinod au început în fiecare zi prin săvârșirea Sfintei Liturghii, oficiată pe rând de câte una din delegațiile celor zece Biserici prezente, în ordinea dipticelor, în Biserica Mănăstirii Gonia, stavropighie patriarhală, pe terenul căreia se află Academia Ortodoxă. În ziua de joi, 23 iunie, Sfânta Liturghie a fost săvârșită în limba română de PS Visarion, Episcopul Tulcii, iar răspunsurile la strană au fost date de corul *Tronos* al Catedralei Patriarhale din București.

Lucrările Sinodului s-au concentrat în exclusivitate asupra proiectelor de texte referitoare la următoarele teme înscrise pe ordinea de zi a Sinodului, prin hotărârea *Sinaxei* din ianuarie a.c.: 1. *Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană*; 2. *Diaspora ortodoxă*; 3. *Autonomia și modul ei de proclamare*; 4. *Taina căsătoriei și impedimentele ei*; 5. *Importanța postului și respectarea lui astăzi și* 6. *Relațiile Bisericilor Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine*. Contribuția substanțială a Bisericii Ortodoxe Române la îmbunătățirea textelor respective a fost prezentată la fiecare dintre ele, pe rând, de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, pe baza propunerilor adoptate de Sfântul Sinod al Bisericii noastre în ziua de 7 iunie a.c. După discutarea și adoptarea celor șase texte la temele menționate, ceea ce a însemnat un mare succes pentru lucrările Sinodului, desfășurate într-un spirit de frățietate și mare responsabilitate, s-a precizat că, dată fiind extensiunea textului propus pentru Mesajul Sinodului, *Sinaxa* Întâistătătorilor a hotărât să intituleze textul elaborat de un Comitet panortodox „*Enciclica Sfântului și Marelui Sinod*”, iar în locul unui comunicat pe care ar fi trebuit să-l adopte Sinodul, a fost propus un „*Mesaj al Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe către poporul dreptcredincios și către toți oamenii de bună voință*”. Acesta din urmă, fiind un rezumat al Enciclicei, a fost citit solemn în cadrul Sfintei Liturghii, oficiate în sobor de Întâistătătorii prezenți la încheierea Sinodului, în Biserica „Sfinții Apostoli” din orașul Chania. Aceste ultime două texte adoptate de Sinodul din Creta sunt complet inedite, și în ele sunt elaborate de o manieră actuală câteva considerații importante privind viața și misiunea Bisericii Ortodoxe azi, cum ar fi familia, grija față de tineret, atitudinea față de fenomenul complex al secularizării etc., care nu au putut fi suficient abordate în cele șase texte de bază.

Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană a fost, deci, una din temele centrale ale Sfântului și Marelui Sinod, mai întâi prin faptul că această temă a fost înscrisă, de către *Sinaxa* Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale încă din luna ianuarie a.c., pe primul loc în lista temelor acestui Sinod. Apoi tema misiunii ocupă un loc central atât în Enciclică, cât și în Mesajul Sinodului. În toate formulările sale, Sfântul și Marele Sinod a conceput tema Misiunii Bisericii nu doar în termeni clasici, de activitate pastorală în perimetrul bisericesc restrâns, ci mai ales ca mărturie în spațiul public, în fața factorilor politici și economici și chiar în contextul mijloacelor imense de comunicare în masă, a tuturor acestor factori care îl expun pe omul zilelor noastre la provocări adesea peste

puterile sale. Baza abordării ortodoxe a acestei teme este credința fermă în demnitatea fiecărui om, indiferent de rasă, religie sau statut social, toți creați după chipul și spre asemănarea cu Dumnezeu. Societatea secularizată de astăzi promite fiecărui om libertatea, așa cum o înțelege ea, dar Biserica Ortodoxă subliniază că exersarea libertății trebuie să se facă în raport cu responsabilitatea fiecăruia, căci „*libertatea fără responsabilitate și fără dragoste duce în final la pierderea libertății*”, așa cum se afirmă în textul sinodal despre *Misiunea Bisericii Ortodoxe în lumea contemporană*. Înțelegerea și mai ales practicarea greșită a libertății duc la o „*criză a libertății*”, care în lumea de astăzi este „*redușă la realizarea sinelui prin urmărirea fericirii, asimilată cu o trufie, o autosuficiență și o autonomie individuală*”, toate acestea ducând la criza familiei în societatea secularizată contemporană. Această societate „*abordează căsătoria pe criterii pur sociologice și pragmatice, considerând-o ca simplă formă de relație, printre altele, revendicând un drept egal și beneficiind de o garanție instituțională*” (*Enciclica sinodală*). Acestei crize a familiei, Biserica Ortodoxă îi opune căsătoria ca pe „*un atelier de viață în dragoste nutrită de Biserică și un dar incomparabil al Harului lui Dumnezeu*” (*Ibidem*), prin care bărbatul și femeia binecuvântați în Biserică se jertfesc împreună lui Dumnezeu și în același timp unul pentru altul. Numai astfel, căsătoria devine locul de împlinire atât a bărbatului, cât și a femeii și, în același timp, cel mai sigur mediu de creștere și educare a copiilor. Cu referire la tineretul ortodox, Biserica Ortodoxă arată că acesta „*trebuie să fie conștient că el este purtătorul unei tradiții a Bisericii Ortodoxe multisekulare binecuvântate și, în același timp, continuatorul acestei tradiții pe care trebuie să o păstreze cu curaj și să o cultive cu forța valorilor veșnice ale Ortodoxiei, pentru a depune mărturie creștină vie*” (*Ibidem*).

Îngrijorată de conflictele armate, care curmă viața multor oameni nevinovați, Biserica Ortodoxă apelează la toți factorii de răspundere să facă tot ce le stă în putință spre a promova pacea și reconcilierea între oameni și popoare. Astfel, tot în *Enciclica Sinodului* se face un apel la „*toate părțile implicate, independent de convingerile lor religioase, să lucreze la reconcilierea și la respectul drepturilor omului și să protejeze înainte de toate dreptul divin al vieții*”. Apoi, în fața tuturor provocărilor și a tulburărilor tot mai mari prin care trece lumea de astăzi, în același text sinodal se arată că: „**Într-o societate mondială axată pe «a avea» și pe individualism, Biserica Ortodoxă universală propune adevărul vieții în Hristos și potrivit lui Hristos, realizat liber în viața de toate zilele a fiecărei ființe umane, prin munca sa săvârșită «până seara» (Psalm 103, 23), prin mijlocirea căreia acesta devine colaborator al Tatălui Ceresc – „Căci noi împreună-lucrători cu Dumnezeu suntem” (I Cor. 3, 9) – și al Fiului Său – „Tatăl Meu până acum lucrează; și Eu lucrez” (Ioan 5, 17)**”.

Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe a formulat astfel, la cel mai înalt nivel, direcțiile majore ale Misiunii Bisericii în lumea contemporană, prin care slujitorii Bisericii dimpreună cu toți credincioșii se pot orienta în activitatea lor de a depune mărturie de credința lor astăzi. Apoi, potrivit precizării făcute de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel la *Sinaxa* Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe din ianuarie a.c., anume că hotărârile Sfântului și Marelui Sinod au „*autoritate panortodoxă*”, precizările acestui Sinod în legătură cu tema Misiunii Bisericii au, deci, o autoritate la cel mai înalt nivel în această Biserică. În acest sens, răspunsul Bisericii Ortodoxe la provocările cu care se confruntă lumea de astăzi nu sunt doar păreri personale sau decizii ale unei Biserici locale, ci sunt hotărâri ale întregii Biserici celei una, sfinte, sobornicești și apostolești, spre îndemnul și folosul tuturor.

LITURGHIE • PASTORAȚIE • MĂRTURISIRE

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului

Miercuri, 1 iunie – vineri, 3 iunie. Cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, la invitația Preasfințitului Părinte Episcop Siluan al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, Înaltpreasfințitul Părinte Mitropolit Laurențiu a participat la Lucca (Italia), la manifestările prilejuite de târnosirea Bisericii Ortodoxe „Sfântul Antonie cel Mare”. A slujit Sfânta Liturghie împreună cu Înaltpreasfințitul Părinte Iosif, Mitropolitul ortodox român al Europei Occidentale și Meridionale, Preasfințitul Părinte Siluan, Episcopul ortodox român al Italiei, Preasfințitul Părinte Timotei, Episcopul ortodox român al Spaniei și Portugaliei, și Preasfințitul Părinte Iustin Sigheteanul, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului. A adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură și a oferit bisericii Parohiei Ortodoxe Lucca un fragment din moaștele Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, Mitropolitul Transilvaniei.

Duminică, 5 iunie. Înaltpreasfinția Sa a oficiat Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu, împreună cu un sobor de preoți și diaconi format din slujitorii locașului de cult și cadre didactice de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna”.

Luni, 6 – marți, 7 iunie. A participat la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Miercuri, 8 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului. În Capela mitropolitană, Înaltpreasfinția Sa a premiat, în cadrul unei ceremonii, elevii care au obținut cele mai bune rezultate la faza județeană a Olimpiadei de Religie de la Sibiu. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În cadrul aceleiași festivități, conform hotărârii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Înaltpreasfinția Sa a oferit trei burse „Antim Ivireanul”, pentru trei elevi cu rezultate deosebite la învățătură.

Joi, 9 iunie – Praznicul Înălțării Domnului. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie la biserica Schitului „Sfântul Ioan Iacob Hozevitul” din Rășinari, județul Sibiu. La finalul Sfintei Liturghii, soborul slujitor a oficiat un parastas pentru eroii neamului căzuți pe fronturile de luptă pentru apărarea patriei. A adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a participat la manifestările comemorative organizate în cimitirul eroilor din Sibiu. A oficiat slujba parastasului și a vorbit despre importanța cinstirii eroilor neamului românesc.

Vineri, 10 iunie. A participat la Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, la manifestările prilejuite de împlinirea a 169 de ani de la înființarea primei școli de ofițeri militari din spațiul românesc și aniversarea a două decenii de existență a Academiei. A adresat celor prezenți un cuvânt de binecuvântare.

Sâmbătă, 11 iunie. A slujit Sfânta Liturghie la altarul de vară al schitului din apropierea localității Augustin, județul Brașov, care și-a sărbătorit hramul la Înălțarea Domnului. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură. În cadrul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit diacon pe teologul Răzvan Hașcău.

Duminică, 12 iunie. Înaltpreasfinția Sa a slujit Sfânta Liturghie și a adresat credincioșilor prezenți un cuvânt de învățătură la Catedrala mitropolitană din Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii, Înaltpreasfinția Sa l-a hirotonit preot pe diaconul Răzvan Hașcău pentru Parohia Teliu-Vale, protopopiatul Săcele. Răspunsurile liturgice au fost date de corala Catedralei mitropolitane din Cluj-Napoca, dirijată de decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Stanciu. Corala de la Cluj-Napoca a interpretat „Liturghia Dogmatică” de Gheorghe Șoima, vizita la Sibiu fiind parte a evenimentului „In memoriam Timotei Popovici și Gheorghe Șoima”. În semn de prețuire față de activitatea coralei Catedralei mitropolitane din Cluj-Napoca, dar și față de legăturile culturale, academice și teologice dintre cele două Facultăți de Teologie, Înaltpreasfinția Sa a oferit distincția „Crucea șaguniană pentru preoți” dirijorului, Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Stanciu. De asemenea, a oferit întregului cor un act de cinstire. Seara, la Biserica „Pogorârea Sfântului Duh” din cartierul Valea Aurie din Sibiu, Înaltpreasfinția Sa l-a instalat în parohie pe noul paroh, Pr. Alexandru Sas. A adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură.

Luni, 13 iunie. A avut program de audiențe și lucrări de birou.

Marți, 14 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 15 iunie – luni, 27 iunie. A participat alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel și de ceilalți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Sfântului și Marelui Sinod Panortodox, care s-a desfășurat la Academia Ortodoxă din Creta.

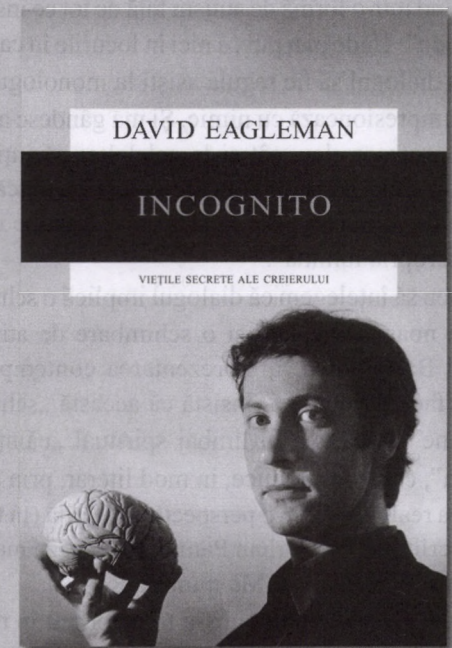
Marți, 28 iunie. A prezidat ședința Permanenței Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului.

Miercuri, 29 iunie – Sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel. A slujit Sfânta Liturghie și a adresat un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți la Mănăstirea „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din localitatea Cârțișoara, jud. Sibiu. În cadrul Sfintei Liturghii, tânărul teolog Marian Ioan Iaru a fost hirotonit diacon.

Pr. Dr. Cristian VAIDA

TEOLOGIE ȘI SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

Sub egida Editurii Humanitas a apărut o lucrare provocatoare semnată de David Eagleman și intitulată *Incognito. Viețile secrete ale creierului*. Pornind de la cugetarea lui Blaise Pascal, potrivit căruia *omul nu este capabil să vadă nici nimicul din care provine, nici infinitul care-l impresoa-ră*, autorul intră în adâncimile subconștientului uman, acolo unde identifică o viață intensă și tainică, prezentându-ne bucată cu bucată mașinăria care generează gândirea, comportamentul și credințele unui individ. Lecturând această carte, ne dăm seama cât de mult suntem tributari unor idei preconcepționate, chiar anchilozate atunci când vine vorba de faptele noastre sau când este în discuție exercitarea liberului

arbitru cu care fiecare dintre noi suntem înzestrați. Autorul arată, de exemplu, cum egoismul poate influența alegerea profesiei, dovedindu-se că anumite nume sunt predispușe către un anumit tip de profesie. Revenind la liberul arbitru, noi tot timpul pornim de la ideea că fiecare individ îl posedă, și de aceea suntem judecați în baza acestei libertăți și tot de aceea suntem percepuți ca ființe raționale, deoarece atunci când luăm decizii cu privire la acțiunile noastre, o facem în mod conștient. De aceea, atunci când facem o faptă reprobabilă, trebuie dovedită nu numai vinovăția actului în sine, ci și vinovăția minții care l-a pus la cale, dar atâta timp cât nu există nimic care să blocheze controlul minții asupra corpului, se presupune că individul este complet responsabil de fapta sa. Autorul exemplifică foarte frumos dezbaterile de pe marginea liberului arbitru care se poartă de mii de ani. Cei care susțin conceptul dau ca argument doar experiența directă și subiectivă, care poate fi însă înșelătoare (Simt că eu am decis să fac acest lucru...). Eagleman susține că deși deciziile noastre par a fi alegeri libere, nu avem dovezi, altele decât cele subiective, care să susțină această idee. Este dat exemplul celor care suferă de sindromul Tourette, care se manifestă prin mișcări și verbalizări involuntare, astfel ticurile motorii sau cuvintele nepotrivite nu sunt provocate prin ceea ce am putea numi liber arbitru. Trebuie să subliniem însă, așa cum face și autorul cărții, că lipsa liberului arbitru și lipsa libertății nu au în comun lipsa de a decide liber. Întrebarea cea mai frecventă este dacă toate acțiunile noastre funcționează cu un automatism sau dacă mai există o mică parte care are libertatea de a alege, independent de legile biologiei. Iar acesta este punctul în care filosofii s-au împiedicat de fiecare dată, pentru că prin nivelul de înțelegere al științei din vremurile noastre nu s-a reușit identificarea breșei fizice în care să fie strecurat liberul arbitru. Aici, David Eagleman ajunge de fapt să spună că totuși liberul arbitru se dovedește a fi sursa cea fără de sursă, pentru că prin cunoștințele pe care le avem până acum, nimeni nu poate explica cum de o entitate imaterială (liberul arbitru) ar putea interacționa cu o entitate fizică (materia cerebrală). Aici intervine totuși teologia care aruncă un licăr de lumină în strădaniile cercetătorilor din zilele noastre. Este o lucrare interesantă din prisma abordării și a provocărilor pe care le lansează prin teoriile ce sunt enunțate aici. Cu o cunoaștere teologică bine fundamentată și prin lectura acestei cărți se poate naște un dialog interesant între teologie și știință.

Mitropolitul Laurențiu

Pr. Prof. Dr.
CRISTIAN MUNTEAN

Trăim într-o eră a globalizării în care comunicarea a atins cote nebănuite, dar dialogul lasă din ce în ce mai mult de dorit. De fapt, am un sentiment kafkian de „dialog al surzilor”. Parcă nu mai vrem să ne auzim decât pe noi înșine, trăind într-o formă de autism față de tot ce înseamnă „bine comun”. Unde mai pui că nici în locurile în care te-ai aștepta ca dialogul să fie regula asisti la monologuri care nu te mai impresionează cu nimic. Și mă gândesc aici atât la relația profesor-elev, cât și la celelalte: părinți-copii, preot-credincioși, ierarh-preot/credincioși, de parcă niciunul dintre protagoniști nu e în stare să-l vadă pe celălalt decât în „propria lumină”.

Ne e greu să înțelegem că dialogul implică o schimbare în setarea noastră mentală și o schimbare de atitudine. Patriarhul Bartolomeu, în „prezentarea contemporană” pe care o face Ortodoxiei, insistă că această „schimbare de atitudine” înseamnă în limbaj spiritual „căință” sau „metanoia”, care s-ar traduce, în mod literar, prin a căuta înțelegerea realității dintr-o perspectivă diferită (În trecut, fie spus, scriitorul turc Orhan Pamuk realizează magistral acest demers în romanul „Mă numesc Roșu”).

În spațiul eclesial, dialogul s-a transformat în retorică nepăstrând „arta exprimării alese”, ci, din nefericire, de multe ori îmbrăcând forma unei declarații emfatic lipsită de un fond serios de idei. De fapt, am înlocuit dialogul cu o formă de monolog ce seamănă mereu a predică/cateheză (mai ales atunci când nu ți-o cere nimeni).

Dialogul, spune Patriarhul Bartolomeu, este începutul unui lung și răbdător proces de conversație, este o cale de a învăța cum să ascuți pentru a auzi, iar, în același timp, este și o formă de comuniune/comunicare a libertății personale ce devine interpersonală. Ca persoane nu putem fi cu adevărat liberi în izolare, refuzând relaționarea cu celelalte ființe umane. De aici poate și confuzia înțelegerii libertății. Libertatea nu poate fi solitară/singuratică, ci este întotdeauna comunitară pentru că se manifestă ca întâlnire. A refuza „întâlnirea” nu înseamnă neapărat libertate, ci poate ceea ce denumea Freud (în „Civilizația și neajunsurile ei”) – „satisfacția pulsională brută”. Civilizația/comuniunea/dialogul nu poate construi decât pe renunțarea la „satisfacția pulsională brută”, pe care noi o confundăm cu libertatea.

Patriarhul Bartolomeu merge chiar mai departe afirmând că „ori de câte ori există o acțiune spontană de iubire și deschidere între oameni, putem fi siguri că aceasta se datorează lucrării și inspirației harului lui Dumnezeu, este o manifestare autentică de libertate”.

De ce n-am recunoaște că ne e foarte greu să dialogăm pentru că am pierdut exercițiul spontaneității. Nu ne angajăm într-un dialog constructiv pentru că ne simțim autosuficienți, pentru că nu ne mai raportăm real la modelul Mântuitorului, Care a ridicat dialogul la nivelul unui exercițiu spiritual.

Să ne gândim la câte dialoguri „ecumenice” a participat Mântuitorul, a dialogat chiar și cu diavolul, dar astăzi refuzăm dialogul până și cu noi înșine. A refuza să dialoghezi e o formă de închistare și o formă de violență. Individul nu vrea să iasă din cercul desenat de precepte. Cel care are o altă credință este amenințat aici, pe pământ, dar și în lumea de dincolo.

Diferențierea dintre oameni, mentalități și culturi implică, în același timp, o diversitate de Biserici. Provocarea vremurilor noastre este aceea de a descoperi ceea ce ne unește ca și creștini, mai mult decât ceea ce ne diferențiază.

În acest sens, dialogul ecumenic implică înțelegerea fundamentului comun al Bisericii creștine (Patriarhul Bartolomeu).

În definitiv, de ce ne temem? Oare curajul mărturisirii lui Hristos nu implică măsura dialogului? Din păcate, dialogul suferă un proces de transformare în momentul în care e ținut în orgoliul nostru. Noi vrem să-l transformăm pe celălalt prin argumentele noastre. Ne folosim de multe ori de versete scripturistice sau „de Sfinții Părinți”, uitând regula contextului, fondul problemei și sensul cuvintelor. Aplicăm „strategii” neoprotestante într-un duh ce se vrea a fi „dreaptă credință”.

Oare de ce teologul Zizioulas afirmă că ființa lui Dumnezeu este o ființă relațională, iar în afara conceptului de comuniune nu s-ar putea vorbi despre ființa lui Dumnezeu?

Oare modelul lui Hristos (pe care îl invocăm cu atâta patos) a anulat vreun dialog cu cineva pe motiv de vrednicie sau de apartenență religioasă? Ne-am întrebat vreodată sincer dacă suntem cu adevărat noi cei ce trebuie să fim urmași? Dacă ar fi să ne facem un examen de conștiință, suntem noi cei ce-L urmăm pe Hristos în duh sau în literă? Ce așteaptă Hristos de la noi? Sunt o sumedenie de întrebări la care am căuta răspuns studiind manuale și canoane, dar ne-am uita și la noi?

Suntem chemați să reproducem pe pământ, în măsura posibilității, aceeași perihoreză sau mișcare reciprocă a iubirii dintre noi, după modelul Celui care, în Ceruri, unește cele trei Persoane ale Dumnezeului Treimic, iar, în acest fel, orice formă de comuniune – la serviciu, la școală, în oraș – are chemarea de a deveni, fiecare în contextul ei, o imagine vie a Treimii.

Și tot Patriarhul Bartolomeu creionează o imagine plină de sens a rațiunii drumului nostru spre Împărăție:

„Nu suntem niciodată altcândva atât de liberi, ca atunci când suntem plini de Duhul Sfânt. Nu suntem niciodată mai liberi, ca atunci când voința noastră ne este condusă de harul lui Dumnezeu. Libertatea este acțiunea, activitatea Duhului Sfânt Care este în noi și în jurul nostru. După cum aceeași rugăciune a Bisericii Ortodoxe dedicată Duhului Sfânt spune: «Mângâietorul, Duhule al adevărului, Care pretutindenea ești și pe toate le împlinești».

Acest Duh al lui Dumnezeu este Cel care ne dă putere să proclamăm și să propovăduim libertatea și dreptatea în lume. Acest Duh ne dă puterea de a gândi și de a susține căile care promovează viața, atunci când suntem confrunțați cu întunericul, suferința, nedreptatea și răul. Pentru că suntem «împreună lucrători cu Dumnezeu» (I Cor 3, 9), fiind chemați să împlinim planul dumnezeiesc de vindecare și reconciliere a lumii «până ajungem toți... la măsura deplinătății lui Hristos» (Efes. 4, 13). Atunci, Duhul lui Dumnezeu va transforma această lume în Împărăția Cerurilor, lumea căzută în noua creație, și orice activitate în viață adevărată”.

Există vreun alt mod de „vindecare” a lumii din sărăcie, rasism, fundamentalism sau conflict în afară de dialog?

Transfigurarea inimii poate să ducă la transformarea societății, iar în acest sens ne vine în ajutor Mântuitorul prin convorbirea cu Samarineanca. Aceasta este calea întâlnirii. Transformarea constituie o viziune a compasiunii ce se vede prin modul în care acționăm în societate. Tendința multor creștini este de a disocia spiritualitatea de responsabilitatea față de comunitate. Când ieșim din Biserică, după Sfânta Liturghie, ne continuăm viața cu

aceeași rutină și ne confruntăm cu aceleași probleme, ca și când n-am fi capabili să vedem lucrurile într-un mod nou, pentru că spunem că cunoaștem lumea într-un mod diferit. Cred că ne îngropăm mereu „talantul” ori de câte ori nu avem curajul de a participa la transfigurarea lumii prin propria noastră transfigurare.

Mântuitorul a adoptat formele rabinice de teologhisire bazate foarte mult pe schimbul de replici polemice. Acest fel de argumentație specific anticilor apare mult mai ostil în documentele scrise decât fusese cu adevărat.

Este comparabilă cu asistarea la o discuție dintre călugării budiști de la o școală dharma, în care observatorul din afară ar putea fi inclinat să creadă că în orice moment se poate ajunge la lovituri fizice (Pr. John McGuckin).

Unii exegeți ai dialogului Mântuitorului cu femeia samarineancă pun această călătorie în Samaria a Domnului sub semnul „misiunii” pentru că Însuși Domnul Se descoperă sub chipul „samarineanului milostiv”. Poate că, impresionat de sufletele acelei comunități care L-a recunoscut și L-a primit cu bucurie, Iisus și-a însușit numele sub care s-a ascuns în parabola Samarineanului milostiv.

Samarineanca, cu o reputație compromisă, este cea căreia Iisus îi încredințează revelații. Nu era capabilă de ele, dar Domnul a trecut-o și peste neajunsurile firii sale.

Aici observăm pedagogia lui Dumnezeu: îți dă dovadă că te cunoaște (mai bine chiar decât te cunoști tu însuși) ca să te salte într-o treaptă sufletească capabilă de revelație, stare extatică – totuși în stare de conștiință, în care cunoști și tu pe Dumnezeu.

Să ne aducem aminte de această pedagogie a dialogului recitind întâlnirile cu Nicodim, cu femeia cananeancă, cu Zahau, cu tânărul bogat, și exemplele ar putea continua.

Bucuria pe care ți-o face Dumnezeu descoperindu-L, nu te poate lăsa unde te-a găsit: te provoacă să devii un mărturisitor. Se pare că noi nu suntem atenți să punem accentul pe dialog ca deschidere spre mărturisire. Aș spune chiar că nu poate exista mărturisire fără dialog, pentru că n-ar mai fi împărtășire liberă a cuvântului.

Or, tocmai în acest sens, rolul principal al duhovnicului, în Taina Mărturisirii, este de a-i ajuta pe cei cu care intră în dialog să-și descopere libertatea. Nu să le spună ce să facă, ci să-i ajute, prin folosirea propriei lor libertăți, să stea întru propria lor conștiință înaintea lui Dumnezeu și să ajungă la o decizie în cunoștință de cauză.

Foarte des, oamenii vin la duhovnic ca să hotărască în locul lor, dar răspunsul cel mai cuminte ar fi ca ei să ia hotărârea.

Părintele duhovnic îi poate ajuta să înțeleagă care este problema.

Într-o excelentă lucrare („Tainele vindecării”), Mitropolitul Kallistos Ware aduce în discuție „metoda” Sfântului Siluan Athonitul care dorea ca oamenii să gândească pentru ei înșiși. El se străduia să-i ajute pe oameni să înțeleagă cum se îmbină lucrurile de la cauză la efect înăuntrul vieții noastre duhovnicești, dar îi lăsa pe ei să hotărască „drumul”.

În definitiv, scopul mărturisirii este cel de a fi o școală a vindecării în care elementul central este dialogul. În acest context, el devine un exercițiu spiritual de care vom avea mereu nevoie în regăsirea sinelui și a vieții.

Misiunea ortodoxă azi: provocări și limite (III)

4) *Prozelitismul*. Unul dintre obstacolele dificile ce stau în calea misiunii ortodoxe e reprezentat de prozelitism, o noțiune strâns legată de cea de sectă. De altfel, ceea ce caracterizează sectele este faptul că ele nu s-au constituit prin convertirea celor care nu erau creștini, ci prin prozelitism. Astfel, secta poate fi definită ca „o grupare rătăcită, care reduce Adevărul evanghelic la limitele și interesele individului, recurând la deviații și excentricități”. Situându-se „totdeauna la marginea Bisericii”, secta – în general constituită în jurul unui fondator harismatic, față de care adepții au o dependență psihologică – își recrutează membrii din rândul „creștinilor fără Biserică”. Ea utilizează un „tip de contra-misiune” – prozelitismul ce poate merge până la forme extreme: practicarea violenței și sechestrarea față de adepți, abuz sexual, stupefiante, sinucidere și asasinat colectiv (I. Bria 1996:217-218).

Pr. Prof. Ion Bria combătea percepția greșită pe care o au deseori ortodocșii față de toate cultele neo-protestante, atunci când denumesc deopotrivă secte baptistii, pentecostalii, puritani, adventiștii, respectiv martorii lui Iehova, scientologia sau Biserica Unificării-Moon. Din nevoia respectării adevărului, el insistă că trebuie făcută o distincție între următorii termeni: *fundamentalism* – păstrarea strictă și interpretarea literală a Bibliei; *integrism* – pretenția unei Biserici sau confesiuni că este unica depozitară a Adevărului evanghelic; *sectarism* – opoziția unei minorități sub pretextul că adepții ei ar fi inițiați și puri; *ecumenism* – acceptarea dialogului interconfesional în vederea unității văzute a tuturor. Totuși, pe de altă parte, trebuie recunoscut că elementele componente ale identității sectelor sunt comune – deși, uneori, ele sunt fluide, incoerente, inexplicabile, camuflate. Iată care ar fi acestea:

1. Sectele împărtășesc ideea fundamentalistă despre universalismul Evangheliei. Prin aceasta ele înțeleg expansiunea mesajului creștin în întreaga lume, cu orice preț, fără să țină seama de Bisericile existente. „Această prioritate a Evanghelizării este înțeleasă ca prozelitism și totalitarism, adică recuperarea dizidenților, creștini marginalizați, naivi, fragili, sub motivul unui inconfort spiritual colectiv, renașteri religioase și experiențe terapeutice intense, valori pe care nu le-ar găsi în Bisericile tradiționale” (*Ibid.*, p. 219). Pentru a-și atinge scopul, sectele nu prețuiesc să ascundă manipulațiile psihice sub forma unor rituri religioase aflate în esență în opoziție cu morala și disciplina Evangheliei. (Din aceleași considerații privind așa-zisa contradicție dintre Evanghelie și Biserica-instituție, sectele arată o mare rezervă față de dialogul inter-confesional și de Mișcarea ecumenică. Chiar dacă Ion Bria nu detaliază, această rezervă este pe deplin explicabilă: sectele pot să considere că le sunt îngădite libertățile de a face prozelitism dacă ar adera la o structură clar organizată, și mai ales dacă această structură ar avea ca premisă fundamentală recunoașterea existenței și respectarea altor Biserici creștine. Un exemplu concludent este situația Estului Europei, unde predomină mari Biserici Ortodoxe. Sectele pretind că situația post-comunistă a dus la crearea unui așa-zis „vacuum religios și spiritual”. Acțiunea ateistă și anticlericală a comunismului ar fi distrus baza religioasă a populației, Bisericile Ortodoxe devenind astfel incapabile de rezistență și confruntare. Există denominațiuni și grupări creștine care nu s-au sfârșit să nege acestor Biserici, inclusiv cea din România, orice prezență, orientare și program misionar de evanghelizare explicită. Teza așa-zisei „tabula rasa” postcomunistă este una falsă, postulară ei, nefiind altceva decât un pretext care să stea la baza prozelitismului agresiv al sectelor.)

2. Pretinzând că posedă adevărul absolut, sectele sunt așadar caracterizate de fundamentalism și opoziție față de Bisericile tradiționale. Mergând chiar până la o separare netă între doctrină și etică, ele pretind fidelitate față de mesajul divin, pe care însă nu ezită să-l „sacrifice” în favoarea atingerii scopului lor. De aceea, se poate constata că metoda sectelor constă în a mistifica conținutul religiei: insinuând unificarea mistică cu Dumnezeu, sunt imaginare rituri de inițiere fanteziste, sincretiste și chiar obscene.

3. Comune sectelor le este și organizarea para- și anti-bisericească, adică practicarea intoleranței față de celelalte Biserici și confesiuni creștine (mai ales față de cele oficiale pe care le socotesc corupte, false, conformiste) și centrarea în jurul unui lider sau „despot” care trasează în chip arbitrar limitele morale și sociale ale sectelor. De aici decurge caracterul acestora de asociații izolate. „Pentru a marca diferența față de societate, sectele administrează propriile lor rețele de școli private, de spitale cu tratament homeopatic, organe

de pază și poliție, bănci. Nu iau parte la organizarea civilă a societății sub pretextul de a nu fi absorbite în cultura dominantă seculară. Unele secte neagă dreptul Statului de a proteja și organiza societatea” (*Ibid.*, p. 219-220).

Una dintre cele mai dificile și în același timp stringente probleme la care trebuie să răspundă Biserica astăzi este cea a răspunsului specific – misiologic, eclesiologic și ecumenic – pe care ea trebuie să-l dea acestor secte și noi grupări religioase. Trebuie avută în vedere o stare de fapt reală: ateismul, specific perioadei comuniste, și secularismul, specific perioadei postcomuniste, au condus la „diluarea identității creștine”. Există anumite principii teologice cu valabilitate perenă, cum ar fi recapitularea întregii creații, văzute și nevăzute, în Iisus Hristos. Dreptatea și iubirea lui Dumnezeu se revărsă asupra tuturor, fapt care are implicații concrete, văzute pentru poporul Său, constituit de la Cincizecime ca Biserică. Scopul creștinilor este acela de a realiza pelerinajul spre intrarea în Împărăția lui Dumnezeu prin puterea Duhului Sfânt. „Astfel, revelația lui Dumnezeu include chemarea și datoria creștinilor să se adune ca o eclezie locală pentru deplină unitate prin cuvânt și taină. Creștinul este primit în Biserica cea una indivizibilă, devenind membru al Trupului lui Hristos. Episcopul, preotul, trebuie să asigure participarea creștinilor la viața Bisericii locale, care ia forma comuniunii în doctrină, taine, Liturghie, solidaritate, rugăciune” (*Ibid.*, p. 221).

În fața ofensivei sectare, Biserica trebuie să concretizeze deci moștenirea pe care ea o posedă. Această moștenire nu trebuie însă confundată cu un conservatorism. Paradoxul face ca situația de astăzi a Bisericii să fie sinonimă în multe privințe cu cea din perioada apostolică – ea a fost deplasată la limita societății. De aceea, transmiterea Evangheliei către lumea contemporană nu este o sarcină ușoară; cultura „din afară” a devenit autonomă, refractară autorității bisericești, având o identitate „composită, greu de descifrat și de manevrat”.

În fața descreștinării societății, ca și a activității sectare, Biserica Ortodoxă trebuie să-și păstreze poziția echilibrată (I. Bria 1970:1058): pe de o parte, nu intră în practica ei să declare persecuția sectelor sau să arunce anatema asupra heterodocșilor, dar pe de altă parte, ea nici nu poate să-și lase pradă pe credincioșii ei „minciunii despre Biserica istorică, trivializării religiei și persiflării numelui lui Dumnezeu, vicii ale spiritului de rea credință de la început (Fac. 3,5)” (I. Bria 1996:223).

Pentru a combate cu succes lucrarea sectelor, trebuie ca acestea să fie analizate cu atenție, ținându-se seama și de ce au ele în comun (gândire autonomă, obscură, organizare secretă, metodă catarctică, depurificare, orientare apocaliptică), și de ce este specific fiecăreia în parte. Astfel, sectele prezintă mai multe probleme ce trebuie să fie bine separate: probleme psihologice și psihiatrice, cum ar fi psihoze, schizofrenie sau paranoia, care reclamă intervenția instituțiilor medicale, o terapie adecvată; probleme de educație morală, în special față de copiii lipsiți de autoritatea parentală; regulile de clan ce guvernează în general sectele se cuvine a fi combătute de familie, de școli și de societate; probleme de dezertare civică, cinism față de autoritățile civile și politice, care în această situație nu ar trebui să închidă ochii; implicarea majorității sectelor în probleme de „afaceri” financiare și bancare; în fine, probleme de instrucție creștină și de formație ecumenică. După cum atrăgea atenția Părintele Bria, cea mai perfidă metodă a sectelor rămâne constrângerea conștiinței și limitarea libertății religioase a adepților, degradarea personalității acestora, mistificarea actului religios. Fără a coincide cu o nerespectare a diverselor tradiții particulare provenite din inculturația pe care o presupune în mod necesar propovăduirea Evangheliei la toate popoarele, Biserica are datoria să-și intensifice programul ei misionar tocmai ca o veritabilă mărturie creștină înaintea contra-mărturiei sectare (*Ibid.*, p. 224).

Într-un interviu publicat sub titlul *Înțelegerea Ortodoxiei: cum să deosebim adevărata misiune de prozelitism*, arhiepiscopul Anastasios Yannoulatos a încercat să răspundă, la rândul său, din perspectivă ortodoxă, la această dificilă dar extrem de actuală chestiune. El arată că prozelitismul folosește toate mijloacele posibile (daruri, mâncare, bani și alte privilegii) pentru a-și atinge scopul, adică a recruta membrii pentru o anumită comunitate. Acest lucru contravine demnității persoanei umane și Evangheliei, nefiind ceva sincer. „Și ceea ce nu este sincer, deopotrivă în scopul urmărit și în mijloacele folosite, nu poate fi ortodox”. A

face prozelitism înseamnă a utiliza alte mijloace decât Evanghelia pentru a câștiga adepți.

Fenomenul prozelitismului le este însă străin ortodocșilor pentru că lor nu le este frică de statistică, nu țin cont de numărul de membri. *Martyria* ortodoxă trebuie să fie o mărturie liberă a ceea ce suntem și a ce avem. Noi trebuie să împărțim darul pe care îl posedăm, și dacă ceilalți îl acceptă, este foarte bine, dacă nu, e responsabilitatea lor.

Se pune atunci o altă întrebare: este misiunea noastră aceea de a converti pe cineva la Ortodoxie? Arhiepiscopul A. Yannoulatos răspunde că misiunea ortodoxă constă în a dăruia comoara pe care noi o avem, lăsând în același timp pe celălalt să decidă dacă o primește sau nu. Dacă celălalt decide că vrea să vină la Ortodoxie, noi nu trebuie niciodată să spunem: „Nu”. Scopul nostru este de a transmite Tradiția evanghelică în toată plinătatea ei, rămânând liberi de orice anxietate față de convertirea oricărui om. Pe de altă parte însă, nu putem să impunem nimănui peste libertatea sa. „Noi suntem aici, dând mărturia noastră; noi suntem lumânarea, luminând cu bucuria pascală, și dacă altul dorește să ia lumină de la noi, atunci desigur că nu vom refuza acest fapt”.

Viziunea ortodoxă trebuie să fie deci una universală (A. Yannoulatos 2003:11-13), nu „parțială” sau sectară. Creștinii au misiunea de a da mărturie înaintea altor religii, căci istoria umanității demonstrează că religiile, în calitatea lor de realități socio-spirituale, au reprezentat pentru umanitate factori de unitate, dar, din nefericire, și de sciziune. Nu puțin au fost confruntările violente dintre membrii unor religii – și paradoxul face ca o religie inițial oprămată, după ce a reușit să iasă din această stare, a ajuns la rândul ei să oprime o alta... Combinate cu interese străine de natura lor – politice, militare, economice etc. –, religiile s-au dovedit a fi în trecut „factori creatori de libertate, dar și de îngrijire a libertăților umane”.

Părintele Bria nu s-a sfârșit să condamne religiozitatea confuză, fluidă și incoerentă a anumitor secte (vezi, de exemplu, mormonii, martorii lui Iehova, Biserica Unificării, Biserica științifică etc.). În aceeași măsură, el a denunțat și prozelitismul unei Biserici istorice: vorbim despre uniatism și despre Biserica Romano-Catolică. Urmând îndeaproape poziția intransigentă a maestrului său, Pr. Dumitru Stăniloae, el considera că adevărata misiune nu poate avea loc prin extinderea geografică a unei Biserici în detrimentul alteia. Acesta a fost și cazul Bisericii Ortodoxe din Transilvania. Aici misiunea catolică „s-a transformat în eradicarea violentă a Ortodoxiei, în dislocarea episcopatului din trupul Bisericii Ortodoxe, în latinizarea tradiției orientale”, și tocmai pe baza acestei experiențe istorice nefericite, ortodocșii rămân „intoleranți față de uniatism” (I. Bria 1996:225).

Această acțiune prozelitistă catolică, cunoscută sub numele de uniatism, a fost practică și în alte părți din Răsăritul Europei. Spre exemplu, unirea de la Brest din anul 1597 contra ortodocșilor din Bielorusia și Ucraina, a constituit precedentul și modelul trecerii forțate a episcopatului ortodox din Transilvania în subordonarea față de Papa de la Roma (1698-1700). În fapt, uniatismul se bazează pe o eroare și o confuzie eclesiologică: pretinsul drept de jurisdicție al episcopului Romei, în calitatea sa de succesor al Apostolului Petru, asupra Bisericii Universale. Bisericele Ortodoxe, organizate după un model sinodal autocefal, au recunoscut papei doar rangul de „primus inter pares”. În consecință, ca orice formă de prozelitism, „uniatismul rămâne obstacolul principal contra unirii Bisericilor Răsăritene și Apusene”; el a fost și trebuie să fie în continuare denunțat ca „formă de prozelitism, confesional și politic, în defavoarea Bisericii Ortodoxe” (*Ibid.*, 286-287).

Bibliografie (selectiv): Ion Bria, *Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică și mărturie creștină – azi*, Athena, București, 1996; Ion Bria, „Un obstacol în calea ecumenismului: prozelitismul confesional”, în *BOR* 88 (1970), nr. 9-10, p. 1053-1063; Anastasios Yannoulatos, „Understanding Orthodoxy: How to distinguish true mission from proselytism”, în *Syndesmos News* 15 (Winter 2001-Spring 2002), nr. 2, p. 11-13; Anastasios Yannoulatos, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, trad. Gabriel Mândrilă și Constantin Coman, Ed. Bizantină, București, 2003; Dumitru Stăniloae, *Uniatismul din Transilvania, încercare de dezbinare a poporului român*, București, 1973.

Lect. Dr. Ciprian Iulian TOROCZKAI

Protopop

Pr. Dr. VASILE GAFTON

Scurte reflexii legate de modul nostru uman de a fi, între realitatea gândită și realitatea trăită

Realitatea noastră de zi cu zi este constituită ca rezultat al gândirii noastre, propriul nostru eu primindu-și existența de la actul gândirii, așa cum spunea filosoful René Descartes, pentru care faptul că gândirea și existența sunt în legătură avea aceeași valabilitate și certitudine ca și demonstrațiile matematice [Bianca Bogdan Archip, *Eul și religia. Cercetări de psihologie și filosofie*, Ed. Lumen, Iași, 2007, p. 11]. Modul sau modulele (în caz că sunt mai multe) no(a)str(e)u uman(e) de a fi implică o permanentă situație – în toate domeniile în care se însinuează prezența omului – între realitatea gândită și realitatea trăită.

Ținând cont de cele afirmate, devine evidentă o întrebare: putem să trăim fără să gândim? La prima vedere s-ar părea că realitatea cu care ne întâlnim zi de zi, precum și modul de a fi al majorității semenilor noștri ne oferă motive suficiente să răspundem pozitiv. În orice caz, jurnalistul american Charles Duhigg înclină să sugereze același răspuns, deoarece el este de părere că fiecare dintre noi facem la un moment dat niște alegeri deliberate, după care pur și simplu „încețăm să ne mai gândim la ele”, comportamentul nostru devenind automat, în sensul că noi repetăm aceleași lucruri de mai multe ori pe parcursul unei singure zile [Charles Duhigg, *Puterea obișnuinței. De ce facem ceea ce facem în viață și în afaceri*, trad. din engleză de Dan Crăciun, Ed. Publica, București, 2016, p. 16].

Totuși, în mod normal, cred că nu putem să trăim fără să gândim. Cel puțin Descartes, despre care aminteam ceva mai devreme, susținea că „suntem conștienți de orice gând pe care îl avem” [Bianca Bogdan Archip, *op. cit.*, p. 33]. Faceți acest exercițiu: petreceți cinci minute fără să gândiți! Gândirea înseamnă pentru majoritatea dintre noi, așa cum se subînțelegea din cele afirmate de Duhigg, a lua o decizie. O decizie care vizează modul în care vrem să fie (ordonate) lucrurile, după ce criterii, în ce categorii, așa încât ele să poată să stea împreună [Vintilă Mihăilescu, *Fascinația diferenței. Anii de ucenicie ai unui antropolog*, Ed. Trei, București, 2014, p. 228-229]. Dar problema este că noi nu vrem să decidem. Aceasta înseamnă că nu vrem să gândim, nu? Și totuși, ați reușit să nu gândiți cinci minute? Cred că, de fapt, cei care ar spune că au reușit, în majoritatea timpului scurs în aceste cinci minute propuse au gândit că trebuie să ia decizia să nu decidă nimic și că nu trebuie să se gândească la nimic. Deci, au gândit. Așa suntem noi, oamenii. Gândim în permanență, deși suntem dispuși să facem orice pentru a nu fi nevoiți să gândim, și constatăm că, pentru a nu gândi, trebuie, de fapt, să gândim.

Astfel, se pare că viața umană, modul nostru uman de a fi, implică această activitate care se manifestă permanent, în pofida unor acțiuni care se desfășoară aparent fără a implica gândirea. Spre această perspectivă ne conduc și cuvintele Cărții Facerii referitoare la crearea omului. Se spune în capitolul 2: „Și a suflat Dumnezeu în fața lui (a omului, s.n.) suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Fac. 2, 7). Observăm din aceste cuvinte cum referatul biblic ne familiarizează cu compusul uman dihotomic încă din momentul relatării facerii omului. Trup și suflare de viață. Două elemente care țin fiecare de un alt registru al existenței și, totuși, de nedespărțit. Oare, ce le ține laolaltă?

Omul nu este doar ce se vede, ci și (mai ales) ceea ce nu se vede, iar ceea ce se vede se datorează elementului care nu se vede, altfel omul nefiind decât un agregat amorf. De ceea ce nu se vede din ființa umană

ține partea sufletească, gândirea, iar de ceea ce se vede ține lucrarea, manifestarea ei în exterior. Gândirea sau gândurile au însă, așa cum vom încerca să arătăm în cele ce urmează, un rol covârșitor în ceea ce privește modul de a fi al omului în raport cu sine, dar mai ales cu exterioritatea sa, exterioritate de care ține lumea, dar și ceilalți oameni.

Însuși modul în care a fost creat omul dă mărturie despre aceasta, deoarece Cartea Facerii se mai referă la un moment sau la o etapă importantă, anterioară creării omului. În această etapă, Persoanele Sfintei Treimi s-au sfătuit cu privire la crearea omului: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră” (Fac. 1, 26). Sfântul Ioan Gură de Aur, tâlcuind acest verset, spune că Dumnezeu, Care a făcut toate cu cuvântul Său, a avut nevoie să Se sfătuiască și să gândească pentru a-l face pe om [Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Facere I*, trad. de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, E.I.B.M.B.O.R., București, 2003, p. 82. Nu dorim să luăm în discuție aici explicațiile argumentative referitoare la existența lui Dumnezeu, Unul în Trei Persoane de aceeași ființă și demnitate, pe care le evidențiază Sfântul Ioan Gură de Aur din dorința de a da un răspuns subordinaționiștilor, ele avându-și rostul în alte contexte decât cel vizat de noi].

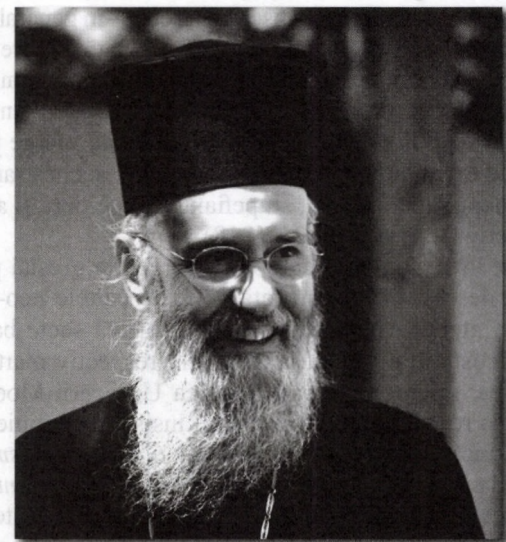
Mai mult, „Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său” (Fac. 1, 27), ceea ce – ținând cont de sfatul din interiorul Treimii cu privire la modul aducerii în existență a omului – implică faptul că omul vine în lume ca ființă gânditoare. Așa încât omul, spre deosebire de celelalte viețuitoare, apare în existență ca urmare a unui dialog interior al lui Dumnezeu, Cel Unul în Trei Persoane, un dialog gândit care imprimă această caracteristică a gândirii și ființei umane. Omul vine în lume ca ființă gânditoare după chipul lui Dumnezeu, Cel care l-a gândit înainte de a-l crea, și, totodată, ca ființă vie, deoarece Dumnezeu i-a suflat în față suflare de viață „și s-a făcut omul ființă vie” (Fac. 2, 7). De aceea, așa cum spune și Părintele Stăniloae, „omul este existența care își pune întrebarea fundamentală: ce sunt? (...) este un eu care știe mereu de sine (sau se gândește pe sine, n.n.), dar care-și pune mereu întrebarea: ce sunt?” [Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, „Chipul nemuritor al lui Dumnezeu”, în *Opere complete V*, Ed. Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013, p. 117].

Dar omul nu poate fi constant în gândire. Dimpotriva, el are, așa cum am văzut mai sus, tendința de a gândi o dată pentru totdeauna, de a decide o dată pentru totdeauna și apoi de a lăsa lucrurile să se întâmple automat, mecanic, ca de la sine, ceea ce înseamnă, în fond, moartea. Însă, așa cum am putut observa din referatul biblic al Creației, viața umană sau a fi „ființă vie” implică gândirea. Prin intermediul gândirii, omul se problematizează pe sine, își pune continuu întrebări cu privire la sine, dar răspunsurile pe care și le dă nu îi sunt niciodată suficiente, așa încât gândește în continuare și își răspunde în continuare transcenzându-se mereu pe sine, „în sensul că el caută o împlinire și un răspuns dincolo de sine, neaffând în sine răspunsul deplin” [Ibidem, p. 119].

Așadar, în aceasta stă forța omului, în gândire. Însă, așa cum vom încerca să arătăm în continuare, tot în gândire rezidă și vulnerabilitatea omului, însuși contextul primordial al existenței umane revelându-ne cum gândirea poate fi ușor influențată și, totodată, poate modifica realitatea exterioară. Într-o intervenție ulterioară vom încerca să descriem acest context.

Bine pregătiți și fermi pe poziție

În contextul întâlnirii din Creta, a fost publicată recent traducerea unei scrisori semnată de Înaltpreasfințitul Părinte Ierotheos Vlachos, Mitropolit de Nafpaktos și Agios Vlasios, cu privire la poziția și prestația delegației Bisericii Ortodoxe Române la Sfântul și Marele Sinod din Creta.

În continuare, redăm textul scrisorii:

„Ca membru al Delegației Bisericii Greciei, am urmărit cu multă atenție toate sesiunile Sfântului și Marelui Sinod, care s-a întrunit recent la Kolimbari, în Creta.

Am mai scris și voi mai scrie despre observațiile și impresiile mele de la lucrările Sinodului. *Aici doar aș dori să semnalez rolul important pe care l-a jucat la Sinod Patriarhul României, Daniel, și în general, Patriarhia României.*

Mai întâi, *Patriarhia României s-a pregătit foarte bine pentru Sinod și a făcut propuneri importante de corectare a textelor, mai ales pentru documentul „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine”.* Doar trei Biserici au formulat propuneri concrete, adică Patriarhia României, Biserica Ciprului (cele mai puține) și Biserica Greciei. De asemenea, propuneri orale a făcut și Biserica Serbiei. Cred că *Patriarhia României a avut cele mai multe observații.*

Pe durata sesiunilor, Patriarhul României este cel care și-a susținut opiniile având cunoaștere teologică, experiență de la Dialogurile [ecumenice] și determinare. *În anumite cazuri a fost foarte stăruitor și a avut o contribuție importantă în formularea art. 21 al documentului „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine”.* De multe ori a spus că, *dacă nu vor fi acceptate anumite corecturi, nu va semna textul. De asemenea, de multe ori și-a exprimat opinia de a nu se finaliza discuția și de a nu se semna textul acesta, ci de a fi lăsat deschis pentru următorul Sfânt și Mare Sinod. Într-un caz și-a exprimat cu intensitate nemulțumirea și a spus că simte că au loc constrângeri.*

Când a fost finalizat textul și a fost citit în plen, Patriarhul României a constatat că nu a avut loc o traducere corectă în limba franceză și că nu au fost introduse observațiile sale. *Atunci a spus că, dacă nu se fac aceste corecturi, nu semnează textul. Acest lucru a avut ca urmare stoparea întregii proceduri, pentru a se corecta din nou textul.* Lucru care s-a finalizat după mult timp.

Dintre toți întâistătătorii, Patriarhul României, Daniel, a arătat că are deplină cunoaștere teologică și capacitatea de a-și susține opiniile. De asemenea, a avut capacitatea de a face propuneri alternative, atunci când nu au fost acceptate propunerile sale.

Însă întrucât Regulamentul prevedea ca, în cazul în care propunerea unei Biserici nu este acceptată de către celelalte Biserici, textul să rămână așa cum este, *de aceea nici nu au fost acceptate toate propunerile.* În general, Patriarhul României i-a impresionat pe toți membrii Sinodului prin cunoștințele sale teologice și prin modul în care aborda subiectele.

De asemenea, *observații importante a făcut Mitropolitul Moldovei, Teofan, care a vorbit având cuget bisericesc ortodox, bazat pe învățătura Bisericii.*

Consider că *Biserica României a impresionat prin întreaga sa prezență. Când se vor publica actele Sinodului, se va vădi acest lucru din plin.”*

(www.basilica.ro)

Sinodul de la Ierusalim, modelul sinodalității prin excelență

Termenul de sinod (συνδοχος) ne revelează specificul pe care se bazează comuniunea și unitatea tuturor membrilor Bisericii – acela de a fi împreună pe aceeași cale: mireni, monahi și clerici. Un nume dintre cele mai vechi date creștinismului este chiar „Calea”. „În vremea aceea”, se spune în Faptele Apostolilor, „s-a făcut tulburare mare pentru Calea Domnului” (19, 23); Felix, guvernatorul roman ai Cezareei, „cunoștea destul de bine cele cu privire la Cale” (24, 22). Este un nume care subliniază caracterul practic al credinței creștine. Creștinismul este mai mult decât o teorie despre univers, mai mult decât învățătura scrisă pe hârtie. Este calea călătoriei noastre – în cel mai profund și mai deplin sens, calea vieții.

Există doar un singur mod de a descoperi adevărata natură a creștinismului. Trebuie să pășim pe această potecă, să ne dedicăm acestui mod de viață și apoi vom începe să vedem pentru noi înșine. Atât timp cât rămânem în afară, nu putem înțelege cu adevărat. E de la sine înțeles că trebuie să fim călăuziți înainte de a porni, că trebuie să primim îndrumări pe care să le păzim și că trebuie să avem tovarăși de drum. Fără îndoială că, neavând îndrumări din partea altora e aproape imposibil să începem călătoria. Însă îndrumările date de alții nu ne pot lămurii vreodată cum este cu adevărat calea. Ele nu pot înlocui trăirile directe, personale. Fiecare este chemat să verifice el însuși ce a învățat, și i se cere să re trăiască Tradiția pe care a primit-o. „Crezul nu-ți aparține dacă nu-l trăiești”, spune Mitropolitul Filaret al Moscovei. În această călătorie nimeni nu poate sta în fotoliul său pentru că nu există creștini de mâna a doua. Dumnezeu are copii, dar nu are nepoți.

Privită ca formă de organizare și de conducere a vieții bisericești, sinodalitatea se întemeiază pe afirmații și porunci ale Mântuitorului [Pr. Prof. Grigorie Marcu, *Mărturie documentare de procedură sinodală în cartea Faptele Apostolilor*, în rev. O., an IX, nr. 3/1957, p. 431], Care a subliniat atât nevoia cât și obligația ca membrii Bisericii să trăiască și să lucreze în comun, spunând clar că „unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo voi fi și Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 20). Mai târziu, atrăgându-le atenția, Sfinților Apostoli despre rostul misiunii Sale mântuitoare, a precizat că „Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci să slujească” (Matei 20, 28; Marcu 10, 45), adică să împlinească misiunea de slujire a oamenilor, iar nu de manipulare și de dominație, potrivit modelului oferit de instituțiile umane prin care este guvernată viața socială și politică a popoarelor: „Știți că domnii păgânilor domnesc peste ei și cei mari îi stăpânesc pe dânșii, iar între voi să nu fie așa, ci cel ce vrea să fie mai mare acela să fie vouă slujitor” (Matei 20, 25-26; Marcu 10, 41-45).

Afirmația cea mai importantă pentru modul sinodal de organizare și de conducere a Bisericii, pe care o lasă Mântuitorul ca testament Bisericii este aceasta: „(...) prin aceea vor cunoaște oamenii că sunteți ucenicii Mei de veți avea dragoste între voi” (Ioan 13, 34-35). După Cincizecime, odată cu înmulțirea creștinilor și cu apariția unor noi comunități ecleziale în afara Ierusalimului, s-au produs o serie de evenimente și situații, derivate din noua condiție socială și religioasă a noilor convertiți, ce au condus la apariția unor derapaje de la modelul de viață creștină propus de Mântuitorul [Pr. Prof. Liviu Stan, *Despre sinodalitate*, în Rev. S.T., an XXI, nr. 3-4/1969, p. 156]. Cu toate acestea, cea dintâi istorie a Bisericii creștine, cartea Faptele Apostolilor, înregistrează trei evenimente de seamă din viața tinerei Biserici creștine, care, prin desfășurarea lor, ne furnizează mărturie de primă valoare documentară referitoare la forma de conducere bisericească exercitată atunci – conducerea de tip sinodal [Cuvântul *sinodos* a însemnat la început o adunare laică. El se întâlnește la Pliniu, *Hist. Nat.* 1, XXXV, cap. IX, secț. 35, cu sensul de întrunire sau adunare deliberantă. Mai târziu s-a întrebuințat exclusiv pentru a defini adunarea bisericească, adică întrunirea conducătorilor bisericești, convocați pentru a hotărî asupra problemelor religioase. În această accepțiune îl găsim pentru prima dată în Canonul 37 Apostolic. „δεύτερον του ετους συνδοχος γινεσθω των επισκοπων”] colegial. Aceste trei evenimente au fost: alegerea lui Matia de Colegiul Apostolic întrunit în intervalul de timp dintre Înălțarea la cer a Domnului și Pogorârea Duhului Sfânt; alegerea și hirotonirea celor șapte diaconi și Sinodul Apostolic de la Ierusalim [Marcu, *op. cit.*, p. 437].

În Biserica primară, s-au produs încălcări ale normelor de conduită evanghelică, fapt ce a determinat adoptarea de măsuri în scopul păstrării bunei rânduieli în viața Bisericii. Apărând unele neînțelegeri între Sfinții Apostoli, cu privire la obligativitatea păgânilor convertiți la creștinism de a respecta legea mozaică și la alte probleme de ordin disciplinar, pentru a statornici normele corespunzătoare de urmat de către toți, s-a întrunit cunoscutul Sinod de la Ierusalim din anul 49-50. În cadrul acestuia Sfinții Apostoli au aplicat învățătura primită de la Mântuitorul, potrivit căreia îndrumarea vieții bisericești trebuia să fie o lucrare de slujire, iar nu una de control autoritar asupra celorlalți membri ai Bisericii [Pr. Dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, A-Z, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1995, p. 480].

Sinodul de la Ierusalim reprezintă astfel, prima manifestare practică a principiului sinodal sau a formei sinodale de organizare și de conducere a Bisericii. În cuvintele Mântuitorului și în practica sinodală a Sfinților Apostoli se cuprind temeiurile sinodalității, ca formă de organizare și de conducere a Bisericii.

Principiile desprinse din afirmațiile Mântuitorului și practica Sfinților Apostoli care s-au statornicit în chip de normă pozitivă, Biserica le-a adăugat o serie de norme noi în consonanță cu cele ale Mântuitorului, prin care a consacrat și consolidat forma sinodală de organizare și de conducere a ei. Aceste norme sunt cuprinse mai întâi în dreptul cutumiar al Bisericii, statornicit prin practica îndelungată și, apoi, în numeroase texte ale sfințelor canoane [*Ibidem*, p. 158. Există, prin urmare, două categorii de temeiuri ale sinodalității ca formă de organizare și de conducere a Bisericii. Acestea sunt: a) Temeiuri dogmatice, și anume: temeiul cuprins în cuvintele Mântuitorului, temei care este ancorat în întreaga învățătură despre Biserica, despre natura ei, despre lucrarea ei mântuitoare și despre mijloacele pe care trebuie să le folosească în această lucrare; și temeiul din practica apostolică, temei care, prin faptul că reprezintă interpretarea autentică a învățăturii Mântuitorului și aplicarea ei la lucrarea Bisericii, constituie și el tot un temei dogmatic al sinodalității. b) Temeiuri canonice, și anume: temeiul cuprins în textele sfințelor canoane, și temeiul canonic cuprins în obiceiul de drept al Bisericii, care are și el puterea legii scrise sau a canoanelor propriu-zise].

Organizarea Sinodului Apostolic din Ierusalim între anii 49-50 a constituit unul dintre cele mai însemnate evenimente petrecute în epoca apostolică. Prima încercare de ieșire din matca învățăturii Apostolice e aceea pe care au făcut-o așa numiții iudaizanți [Pr. Dr. Sabin Verzan, *Sfântul Apostol Pavel, Istoria propovăduirii Evangheliei și organizării Bisericii în epoca Apostolică*, Ed. I.B.M. al B.O.R., București, 1996, p. 78]. Din Faptele Apostolilor (XV, 1. și urm.) și din Epistola Sf. Ap. Pavel către Galateni aflăm că acești primi contestatari ai învățăturii profesate de apostoli pretindeau tuturor creștinilor să respecte prescripțiile formale ale Legii mozaice. Circumcizia era, după ei, o obligație nu numai pentru iudei, ci și pentru creștinii care erau convertiți din rândurile păgânilor. Învățătura lor era capabilă să compromită caracterul universal al mesajului Evangheliei pentru neamuri. Dar pentru prima dată ei au început să disemineze ideile lor eretice în Antiohia Siriei.

Problema aceasta însă nu era de natură să fie rezolvată numai de către Sfântul Pavel și Barnaba. O hotărâre în legătură cu erezia iudaizanților nu putea fi luată decât de **întreaga Biserică**, pentru că ea trebuia să devină obligatorie pentru **întreaga Biserică**.

Pentru aceasta, atunci când Sf. Pavel și Barnaba au sosit în Cetatea Sfântă trimiși de credincioșii din Antiohia (F.Ap. XV, 2), Sfinții Apostoli s-au adunat împreună cu preoții (F.Ap. XV, 6) să cerceteze în amănunțime cele petrecute în capitala Siriei și să ia o hotărâre conformă cu învățătura Bisericii.

Potrivit istoriei desfășurării acestui prim sinod al Bisericii, reiese faptul că, alături de Apostoli, de episcopul Iacob al Ierusalimului, preoți și diaconi, au participat și credincioșii Bisericii locale (F. Ap. 15, 22-23). Sinodul din Ierusalim ne arată, cât se poate de limpede, că hotărârile importante și cu caracter general trebuie luate în colegial-sinodal, nu de o singură persoană, ci prin consensul mai multor persoane sub asistența Duhului Sfânt [Prof. Hristo N. Ghiurov, *Sinodul Apostolic din Ierusalim*, în S.T., an. X, nr. 3-4/1958, p. 174].

Sinodul are o importanță absolut excepțională în istoria Bisericii apostolice și a răspândirii creștinismului „până la marginile pământului” (F. Ap. 1, 8) și „la toate neamurile” (Matei 28,19). La Sinodul din Ierusalim s-au produs o serie întreagă de clarificări care erau necesare înainte de evanghelizarea lumii păgâne.

În primul rând, au fost stabilite, în mod limpede și definitiv, condițiile de primire a păgânilor în Biserică, afirmându-se, o dată pentru totdeauna, că noua religie pe care o propovăduiau, în epocă, misionarii creștini, nu este o ramură a iudaismului și că practicile rituale ale acestuia nu vor fi preluate de Biserică. Prin aceasta, se va sublinia cu deosebită forță dimensiunea universală a mesajului Evangheliei și a Bisericii.

Eliberată categoric de astfel de practici mozaice, noua învățătură devine, prin hotărârea Sinodului de la Ierusalim, mult mai atractivă și mai deschisă neamurilor, care vor răspunde masiv chemării la Hristos. Aceasta va duce la extinderea Bisericii în întreaga lume păgână străbătută de misionarii creștini ai vremii. De fapt, în perioada imediat următoare Sinodului de la Ierusalim, lucrarea de propovăduire a Evangheliei se va desfășura, aproape în exclusivitate, la neamuri.

Sinodul din Ierusalim infirmă teoria catolică a primatului lui Petru, întrucât și acesta se supune hotărârilor sinodului, precum s-au supus toți ceilalți Sfinți Apostoli. El nu-și impune un punct de vedere deosebit de acela al Sinodului, ci își spune cuvântul ca oricare alt Apostol, așteptând hotărârea ultimă a Bisericii [Mgr. Dumitru I. Găină, *Temeiuri canonice ale conștiinței ortodoxe*, în rev. O., an. XIV, nr. 3/1962, p. 400. Autorul articolului se întreba retoric: „Papa, care în virtutea primatului său numește singur pe episcopi, socotindu-se deci mai presus de episcopat, adică vicarul lui Hristos pe pământ, și socotindu-se și mai presus de sinoade, adică însuși Hristos pe pământ, se mai poate spune oare că el acționează în duhul sobornicității ca infailibil? De unde aceste atribute dumnezeiești și de unde urmaș al Sf. Apostol Petru, când apostolatul a fost absolut un dar personal?”. Se pare că Sfântul Iacob, ca episcop local, a avut un rol deosebit în acest sinod. El a avut cuvântul de încheiere trăgând concluziile ce se desprindeau din intervențiile antevorbitorilor săi și tot el este acela care propune soluția pentru stingerea conflictului din Antiohia.

Decizia ultimă însă o ia Biserica întreagă. Formula care a fost consacrată după aceea în hotărârile sinoadelor ulterioare: „Păruțu-s-a Duhului Sfânt și nouă”, ne arată că hotărârea sinodului a fost luată da toți cei prezenți sub inspirația Duhului Sfânt (F.Ap. 15, 28). Ea nu este o simplă metaforă, ci exprimarea unui adevăr fundamental pentru înțelegerea modului în care se iau hotărârile în Biserică. Cu toate că în actele sinodului este înscrisă propunerea lui Iacob, episcopul Ierusalimului, ea este valabilă numai întrucât a fost aprobată de toți participanții, adică de Apostoli, preoți și poporul lui Dumnezeu (F.Ap. 15, 23). În epoca apostolică, credincioșii simpli erau prezenți în toate acțiunile bisericilor din care făceau parte, fiind întâlnit, foarte adesea, elementul laic în actele de conducere bisericească.

Dând expresie voinței lui Hristos și dorind să rămână fidelă Lui, Biserica, inspirându-se din modelul colegial de organizare al Apostolilor și din caracteristicile Sinodului de la Ierusalim, a înțeles că organismele proprii de conducere nu pot funcționa decât într-o manieră sinodală, iar sinodalitatea constituie unul dintre elementele sale constitutive. Instituția sinodală nu constituie o formă privilegiată a guvernării ecleziastice, ci forma autentică a acestei guvernării dorite de Hristos și pusă în aplicare încă din vremea apostolică. Într-adevăr, încă din epoca apostolică Biserica și-a stabilit ca formă de guvernământ sistemul sinodal, care implica participarea atât a clericilor, cât și a laicilor la viața conciliară eclezială [Eusebiu, *Viața lui Constantin cel Mare*, p. 86 (Cartea I, 51). De importanța organismului sinodal în viața Bisericii creștine era conștientă la un moment dat și cea mai înaltă autoritate politică din Imperiul Roman, Împăratul. Liciniu a emis o lege prin care „episcopilor le era cu desăvârșire oprită orice fel de întrunire; de asemenea niciunui nu-i mai era îngăduit să se înfățișeze în chip de oaspete la episcopul Bisericii vecine cu a sa, nici să întrunească sinoade, nici să țină adunare sau sfat pentru luarea hotărârilor celor mai bune”].

Protos. Dr. Maxim VLAD

ANUL COMEMORATIV AL TIPOGRAFILOR
BISERICESTI ÎN PATRIARHIA ROMÂNĂ

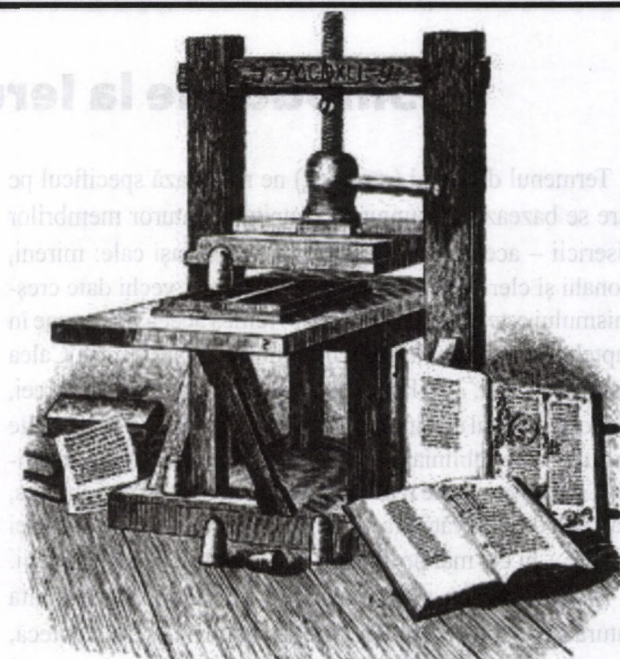
Dinastia de tipografi sibieni Barth – von Closius și cărțile românești ortodoxe transilvane apărute în tipografia omonimă (VII)

În prima parte a secolului al XVIII-lea, corespunzătoare domniilor imperiale ale lui Iosif al II-lea (1780-1790) și Leopold al II-lea (1790-1792), precum și în primele decenii ale următorului secol, Sibiuul avea două tipografii, una dintre ele profilată pe cartea latină și germană (cea a lui Martin Hochmeister), cealaltă pe carte românească (Barth). *O statistică sumară și fără pretenții de exhaustivitate arată că numai în ultimile două decenii ale secolului al XVIII-lea, din tipografia Hochmeister, care deține 7 prese tipografice proprii și le folosește și pe cele două ale municipalității, ies nu mai puțin de 110 lucrări, iar cărțile românești care ies de sub teascurile activei tipografii Barth, atât în cei 13 ani (1788-1801), când la conducerea ei se află Petrus, cât și în perioada următoare, când este condusă de Johann-Andreas (1801-1832), fiul său, fac ca ea să devină cunoscută și apreciată* [Popa, op. cit., pp. 62-63].

Din dorința de a plasa situația din Sibiu într-un context mai vast, amintim faptul că pe la mijlocul secolului al XIX-lea, un nou tipograf și-a propus să înființeze o a treia tipografie în urbe, motiv pentru care a înaintat o cerere Magistratului orașului, conform uzanțelor. Din răspusul (negativ) al aceluia organ colectiv de conducere, păstrat sub forma unui rezumat întocmit numai după ce s-a cerut părerea celor doi tipografi activi (Hochmeister și Barth), aflăm că existau deja zece tipografii pe cuprinsul Transilvaniei, anume, câte una la Bistrița, Blaj, Brașov, Șoimuș, Tg. Mureș, respectiv Mediaș, câte două la Cluj și Sibiu; în plus, în respectivul rezumat se apreciază că sunt mai mult decât suficiente pentru a susține industria literară a țării, dar că, din cauza situației generale, cele mai multe stau, neavând de lucru. În continuare se afirmă că, desigur, cunosătorii consideră că la o populație de 18.000 de suflete, Sibiului i-ar fi de ajuns o singură ti-

pografie, întrucât la Pesta, care are 50.000 de locuitori, plus școlile cele mari, abia pot rezista trei tipografii, iar la Buda, cu ai săi 33.000 de locuitori, sunt doar două. În orașe mari precum Oradea, Debrețin, Arad ori Timișoara, care au câte o singură tipografie, proprietarii acestora rezistă cu greu din cauza penuriei de comenzi. În rezumatul sus-amintit se argumentează respingerea și prin apelul la Decretul Aulic din 12 noiembrie 1783, dublat de Ordinul Gubernial nr. 10342, prin care autoritățile au grijă să permită doar atâtea meserii și cartea de câte are nevoie societatea [Popa, *Oameni și cărți în Sibiu de altădată. Tipografi și tiparnițe, bibliofili și biblioteci, librari și librării în mărturisiri documentare*, Hermannstadt-Sibiu, Schiller Verlag-Editura Schiller, 2010, p. 63, n. 159].

Din dorința de a oferi cititorului o oglindă cât mai fidelă realităților transilvane din acele timpuri – cu decrete, ordine ș.a.m.d. –, redăm, într-o manieră telegrafică, sistemul organizatoric respectiv. După instalarea administrației habsburgice, Transilvania va fi organizată de așa manieră încât, din 1693, va fi înființat un Guvern (Guberniul Transilvaniei), ca for central cu atribuții în domeniile administrativ și juridic. Teoretic, dreptul de a face propuneri pentru funcția de guvernator, precum și pentru alte înalte demnități i-a revenit Dietei Transilvaniei, împăratul rezervându-și dreptul de a alege din lista cu cei 12 candidați, întocmită după criteriul confesional. Guberniul era compus din 12 (ulterior din 17-19) consilieri guberniali, care activau pe post de consilieri ai guvernatorului și se constituiau din trei catolici iar restul din celelalte religii „recepte” (luterani, calvini, unitarieni). Sediul Guberniului, ca și cel al guvernatorului, s-a aflat inițial la Alba Iulia, apoi la Sibiu și, în fine, la Cluj. De altfel, Sibiu a fost capitala Transilvaniei între 1692 și 1791, respectiv între 1849 și 1867, această a doua perioadă

fiind extrem de importantă pentru lumea ortodoxă, deoarece, în 1864, se (re)înființează Mitropolia Ardealului.

Guberniul a fost cel mai important organ administrativ local din Transilvania, dar, împreună cu guvernatorul, era subordonat Împăratului și Cancelariei Aulice Transilvane de la Viena. Guberniul se întrunea periodic în ședințe la care participau, de regulă, guvernatorul, tezaurarul, generalul-comandant, președintele Tablei regale și cancelarul provinciei, hotărârile luându-se prin vot, cu majoritate [Angelika Schaser, *Reformele iosefine în Transilvania și urmările lor în viața socială*, Hora, Sibiu, 2000, p. 31]. La rândul ei, Cancelaria Aulică Transilvană (*Cancelaria Caesareo-Regia Transilvania-Aulica*) a fost o instituție politică activă din 1694 până în 1867, anul Dualismului Austro-Ungar, condusă fiind de un cancelar aulic, având în subordine mai mulți consilieri aulici și referenți, aleși, cel puțin în teorie, pe principiul proporționalității confesionale, la propunerea Dietei Transilvaniei. Avea menirea de a face legătura între guvernul central vienez și autoritățile locale din Ardeal [Constantin Itu, *Din lumea unui „Nou și vechi calendar provincial transilvan” apărut la Sibiu: Neu und Alter Siebenbürgischer Provinzial-Kalender (1797-1891)*, în „Revista Română de Istoria Cărtii”, an. X, nr. 10, 2013, pp. 96-115, p. 110].

**Dr. Constantin ITTU, cercetător științific
Profesor asociat, Universitatea Lucian Blaga, Sibiu**

ÎNCEPUTURILE TIPARULUI ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ: activitatea tipografică de la Târgoviște (secolul al XVI-lea) (VI)

La Târgoviște, imprimarea cărților este reluată după 33 de ani, în timpul domniei lui Radu Paisie (1535-1545), prin doi meșteri tipografi de origine sârbă, călugărul Miosi (Moise) și „logofătul” Dimitrie Liubavici. De numele și activitatea lor se leagă un nou capitol în istoria tiparului românesc.

Dimitrie Liubavici era nepotul lui Bojidar Vukovici, proprietarul unei tipografii din Veneția, unde s-au editat mai multe cărți în limba slavă bisericească între anii 1518-1540, și fiul lui Fiodor Liubavici, care tipărise un *Liturghier*, o *Psaltire* și un *Molitvelnic* în Mănăstirea Gorajde din Herțegovina, între anii 1519-1523 [Cf. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Iași, Trinitas, 2004, p. 470, și Dan Simonescu, Gh. Buluță, Victor Petrescu, *Târgoviște – vechi centru tipografic românesc*, Târgoviște, 2008, pp. 39-40]. Atât Dimitrie Liubavici, cât și călugărul Moise lucraseră în tipografia lui Bojidar Vukovici din Veneția. Ulterior, logofătul Dimitrie Liubavici a instalat o tipografie în mănăstirea sârbească Gracianița, unde a tipărit un *Octoih* în 1539, dar, din cauza împrejurărilor istorice neprielnice, a venit la Târgoviște [Date despre Dimitrie Liubavici, la Ion N. Bembea și Nicolae N. Bembea, „Apostolul tipărit în 1547 la Târgoviște de Dimitrie Liubavici”, în *BOR*, 78, 1960, nr. 5-6, pp. 511-512]. Se pare că au fost chemați chiar de către domn, deși nu ar fi exclus ca, asemenea ieromonahului Macarie și a altor cărturari și clerici din sudul Dunării, din cauza dominației otomane să fi căutat adăpost în Țara Românească și să își fi pus priceperea și cunoștințele în slujba Bisericii de la noi și la dispoziția domnilor noștri. Avem în vedere faptul că

Dimitrie Liubavici își imprimă cărțile în propria officină și nu în tiparnița domnului.

Prima lucrare ieșită de sub teascurile lui Dimitrie Liubavici din Târgoviște este un *Molitvelnic* (*Molitvenic*). În prefața lucrării se consemna că lucrarea a fost isprăvită la 10 ianuarie 1545 la inițiativa domnului: „Io, Petru marele Voevod și Domn al întregii țări a Ungrovlahiei și al țămurilor dunărene..., aprinsu-m-am de dragostea Sfântului Duh și de iubirea sfințelor și dumnezeieștilor biserici și am tipărit această carte de suflet folositoare numită Molitvenic”. Mai departe, se înserează și un cuvânt al tipografului: „...eu, păcătosul și mai micul dintre sfinții călugări, Moisi, m-am trudit la această scriere, cu matrițele lui Dimitrie Liubavici... în cetatea de scaun Târgoviște”. Deducem că materialul tipografic aparținea lui Liubavici, iar Moise era tipograful propriu-zis. Prin urmare, avem de-a face cu un atelier tipografic privat.

În legătură cu cuprinsul, notăm că, spre deosebire de tipăriturile macariene, Tabla de materii se află la sfârșitul cărții. Altă particularitate este aceea că, după *molitvelnicul* propriu-zis, întâlnim încă o lucrare: *Pravila sfinților Apostoli și a sfinților fericiților părinți ai noștri din al șaptelea sobor; despre ierei (preoți, n.n.) și omenii mireni*. Aceasta este prima carte de legi tipărită în Țările Române [Mircea Păcurariu, „Tipar slavon pentru români”, în *vol. cit.*, p. 67]. Precum reiese și din titlu, avem de-a face cu canoane spiritual-morale, ce stau în strânsă legătură cu îndatoririle de duhovnic ale preotului și cu viața duhovnicească a credincioșilor.

Referitor la aspectul general al cărții, notăm că are un format mic, în 4°, cu 298 foi, 22 de rânduri pe pagină și este

tipărită cu negru și roșu, pe hârtie de aceeași proveniență ca și în cazul tipăriturilor macariene [Agnes Terezia ERICH, „Dimitrie Liubavici and the Printing Art of Târgoviște”, în *Journal of Romanian Literary Studies*, Issue no. 5/2014, pp. 361-365., <http://www.upm.ro/jrlls/JRLS-05/RIs%2005%2050.pdf>, la 17.11.2015]. Titlul capitolelor este format, de cele mai multe ori, dintr-un clișeu în care literele au dimensiuni diferite și sunt legate între ele prin diverse ornamente alcătuite din noduri și volute. Din punct de vedere artistic, aspectul literelor din cărțile lui Dimitrie Liubavici nu era foarte reușit, dar nu sunt nici „urâte, scunde, îndesate”, cum scria Nicolae Iorga [Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române*, vol. și ed. cit., pp. 171-172], fiind mai mici și mai strânse decât cele ale primelor tipărituri românești. Remarcăm însă că sunt culese îngrijit, cu rânduri egale, lucrătorii dovedind o bună stăpânire a meșteșugului tiparului [Agnes Terezia Erich, „Dimitrie Liubavici and the Printing Art...”, în *rev. cit.*, p. 361]. Acest tip de literă a lui Liubavici a avut o lungă existență în tiparul românesc. Cu această literă s-a imprimat la Brașov, de către Oprea și diaconul Coresi, în 1557, *Octoihul Mic* slavonesc. După o scurtă utilizare la Brașov, aceeași literă este refolosită în *Triodul-Penticostar* (1558), tipărit la Târgoviște de către Coresi [Ibidem]. Inițialele sunt puțin împodobite, însă tot cu elemente florale tipărite cu roșu sau negru; sunt rediate mici înflorituri, cărcii sau rozete.

**Pr. Lect. Univ. Dr. Radu TASCOVICI,
Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfânta Muceniță
Filoteia”, Universitatea din Pitești**

SPOVEDANIA ALTFEL (IV)

TINEREȚEA

Deși părerile sunt împărțite, preferăm etapizarea conform căreia decada 25-35 ani se referă la adultul tânăr. Și pentru că *identitatea profesională și cea familială* reprezintă conținutul ideatic și practic bazal al perioadei, este un motiv în plus pentru această preferință (Eva Bocsă, *Psihologia vârștelor*, Editura Universității din Petroșani, p. 61).

Se continuă acum procesul individuării, al diferențierii și maturizării persoanei pe linia unei independențe asumate la nivelul integrării sociale de tip profesional și familial. Tânărul devine mai independent față de familia de origine atât datorită autonomiei economic-financiare, cât și datorită întemeierii propriei familii.

Valorile și nevoile sunt subsumate acum acestor două dimensiuni prioritare, incluse în preocuparea tânărului pentru *independență, fericire și autorealizare* (Ursula Șchiopu și Emil Verza, *Psihologia vârștelor – ciclurile vieții*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 222). „*Încă una îți mai lipsește...*”. A găsi strategiile potrivite pentru a continua lista și cu dezideratul *desăvârșirii* creștine responsabilizează enorm și aceasta mai ales dacă primul contact „mai conștient” al tânărului cu Biserica este spovedania înainte de căsătorie.

Poate că aici ne apare o dată în plus importanța pe care Biserica o acordă includerii copiilor de diferite vârste în programe educaționale formale (școală) și nonformale (tabere, excursii la biserică și mănăstiri etc.). Dar aceasta e doar partea văzută a iceberg-ului. Ce se întâmplă însă cu partea nevăzută a lui și ale cărui volum și greutate depășesc atât disponibilitățile materiale, cât și pe cele strategice și atitudinale? *Cum rezolvăm decalajul dintre preferința tinerilor pentru Dumnezeu, dar nu și pentru lăcașul de cult?* (Cum am rescrie o dogmatică pentru tinerii care nu dispun de instrumentarul perceptiv-cognitiv necesar pentru a înțelege aspectul divino-uman al Bisericii?)

Care este atitudinea mea ca preot față de astfel de tineri care, deja formați în atmosfera valorilor și nevoilor cultivate și hrănite de societatea contemporană, vin la scaunul Tainei Spovedaniei poate abia înainte de Taina Cununiei? (Ca să nu mai vorbim de tinerii care nu vin nici măcar atunci la Spovedania Bisericii și care nu fac obiectul studiului nostru). Ba mai au la activ și atitudini ori comportamente dificil de încadrat din punct de vedere al acriviei/iconomieii canonice. Și aceasta cu atât mai mult cu cât „tiparele” și „ritualurile” obișnuite de spovedanie și pe care le aplicăm tinerilor și persoanelor care au păstrat cât de cât o constanță relațională cu Biserica nu mai corespund acum ineditului și imprezibilului personalității tânărului? Și nici contextului de viață socială.

Spre exemplu, se știe că, profesional vorbind, lucrurile se bazează pe cu totul alte nuanțe ale valorilor. *Competitivitatea* este una dintre aceste valori. Și, în nici un caz, semnificația ei de acum 25/30 de ani nu mai este cea actuală. Cel puțin la noi în țară. Într-un fel a fost percepută competitivitatea profesională cât timp piața locurilor de muncă era capabilă să absoarbă pe toată lumea. Percepția socială de atunci făcea ca motivația competitivității să nu fie una cu un aport suplimentar de stres ca azi când a fi bine pregătit din punct de vedere profesional nu înseamnă neapărat și găsirea unui loc de muncă. Dimpotrivă, trebuie să lupți în fel și chip pentru el. Și, pe de altă parte, nimeni nu-ți garantează stabilitatea și liniaritatea evoluției profesionale în funcție de nivelul pregătirii profesionale. Efectele pieței globale și ale culturii consumismului se resimt și la nivelul acesta personal-profesional: schimbarea locului de muncă de 5-6 ori de-a lungul carierei, policalificarea pentru a putea onora noile oferte, schimbarea geografică a locului de muncă. Încadrarea în muncă sub nivelul studiilor creează noi pârghii emoționale ale *motivației și satisfacției profesionale* cu efecte imediate asupra fericirii existențiale a persoanei.

Cum să încadreze preotul duhovnic învățătura despre smerenie și supunere, vorbind cu un tânăr aflat la început de carieră și care este pe deasupra umilit de subcalificare, de relația cu superiorii și chiar cu colegii mai experimentați?

Sau cum să-i vorbească de modestie în plină perioadă a competitivității, când exigența bazală este să arate în

toate situațiile profesionale cât de bine este pregătit din punct de vedere teoretic și practic? Și nu este cazul aici să pară altfel decât e doar de dragul împlinirii smerenicii și a iubirii față de semenii.

Modestia și iubirea de semenii sunt exprimate într-un fel în mănăstire și în alt fel în spațiul profesional laic. În mănăstire există neîndoiește valoarea competitivității, dar negreșit se aplică altfel decât în spațiul social-profesional și economic laic. E vorba aici de o viziune mai largă, contextualizată. (Oare cei care impută țării preponderent ortodoxe un nivel socio-economic redus să se fi gândit și la astfel de lucruri?)

Să ne referim acum și la percepția pe care tânărul o are asupra familiei. Familia este definită astăzi tot mai des ca și cuplu, asta însemnând că scopul principal al căsătoriei nu mai este aducerea pe lume a copiilor. Mai mult, oficializarea relației nu se mai impune nici civil, nici religios. Așadar, familia se dezinstituționalizează și se modernizează în defavoarea ei înseși, ca efect al valorilor globalizării care influențează toate segmentele vieții sociale.

Apariția copilului, deși poate fi o sursă care sudează legătura între soți, crează și dificultăți relaționale atât timp cât mama se bucură de beneficiile maternității și, în același timp, tatăl se simte respins de preocuparea preponderentă a soției față de copii (Ursula Șchiopu, Emil Verza, *op. cit.* p. 227). Terenul familial este instabil și multe cupluri se desfac în primii ani. Conflictualitatea este prezentă în diferite forme și intră în dosarul consolidării familiei atâta timp cât este valorificat potențialul constructiv și dinamogen al ei (Iolanda Mitrișan, Cristian Ciupercă, *Psihologia vieții de cuplu – între iluzie și realitate*, Editura Sper, București, 2002, pp. 351 ș.u.). Se pare că nu atât conflictualitatea, cât indiferența distruge relația maritală. Pe acest fond apar, mai ales pentru mamă, manifestări ale *normalității marginale* „ce favorizează tendințe impulsive, de tip obsesiv, stări depresive” (Ursula Șchiopu, Emil Verza, *op. cit.* p. 242).

Desigur că se impune ca preotul duhovnic să cunoască aceste lucruri și să le trateze comprehensiv. Etichetarea epidermică nu ajută nici în acest caz. Tânărul nu trebuie speriat excesiv și, în egală măsură, nu trebuie adăugată autoînvinovățirii personale o învinovățire suplimentară. Viziunea asupra realismului psihologic al relației maritale devansează calitativ idealuri conjugale forțate și incomprehensibile pentru nevoile reale ale tinerilor.

Nunta din Cana Galileii este pilduitoare. Nevoia tinerilor era vinul. Și probabil că nu era puțin nici vinul care deja s-a consumat. Hristos le-a satisfăcut nevoia și a dat dovadă și de simțul umorului. Nu știu dacă Hristos a răs vreodată, dar simțul umorului cu siguranță l-a avut. Și a știut întotdeauna să respecte contextul mai larg. Și pe oameni cu nevoile lor, fără a le impune ceva de sus. Acest început al minunilor l-a făcut Iisus în Cana.

Totul ține de contextul social mai larg și de care preotul este obligat pastoral să țină seama când discută probleme delicate cu tânărul. Simplele etichetări deontologizate nu ating esența transformatoare de suflet și viață. Oare ce turnură ar fi luat situația dacă tatăl ar fi ascultat de părerea fiului său mai mare și ascultător față de fratele său mai mic, neascultător și desfrânat? Sau ce s-ar fi întâmplat cu creștinismul dacă atunci când I-a fost adusă spre judecată femeia adulterină Fiul Însuși ar fi luat primul piatra?

Se cere aici ca să fie tratați tineri, nu păcate. Și asta chiar dacă este necesar să se iasă din zona de confort a enunțurilor judicioase la umbra canoanelor și a experienței, de altfel, folositoare dacă se apelează la dozajul „corect”. Poate că n-ar fi exclus ca dimensiunea dialogică să fie mai consistentă pe linia unei anamneze existențiale a tânărului prin care preotul duhovnic să poată identifica nu doar etichete, ci și conținuturi. Arta întrebărilor mature și responsabile este acum esențială.

În aceste condiții social-profesionale și familiale, care este rolul și atitudinea adecvată a preotului care are la spovedanie un tânăr stresat pe toate aceste paliere ocupaționale și maritale și încă vreo câteva pe deasupra? În primul rând *mulțumirea* adusă lui Dumnezeu pentru că un astfel de tânăr face un pas în acest sens, într-o lume în care viteza transformărilor și cerințelor de adaptare repetată restrânge până și timpul alocat activităților de loisir. Să nu uităm să ne mirăm. Pentru că nu Îl cunoaște pe Dumnezeu cine nu se minunează de Dumnezeu.

Deja, simplul fapt că vine să se spovedească este un plus în sine și reprezintă un moment de satisfacție pastorală. Această întâlnire este deja un moment de bucurie. Uneori schimbările interioare mari vin cu pași mici. Prezența în sine a tânărului este un act mărturisitor. El intră în Biserică, vine la preot să-i comunice spre iertare propriile-i alunecări și ratări „cu voie sau fără voie” ale țintei. E aici în nuce o adevărată mărturisire de credință împotriva trendului actual. E vorba de pământul care își așteaptă sămânța. Sau poate că e vorba de pământul însăși și îmbrobodit de bălării. Dumnezeu știe! Șansa nu trebuie pierdută.

Să facem un scurt exercițiu de imaginație. Ce s-ar fi întâmplat dacă tatăl din Evanghelie i-ar fi întors spatele fiului rătăcitor și întors acasă? Ce-o fi văzut tatăl – spre deosebire de fratele mai mare – în acest fiu al său? Cu siguranță tatăl era inteligent. Și încă inteligent emoțional. Avea capacitate de empatie și „putea să se pună fără dificultate în mocasinii celuilalt”. Fac o paranteză: Dumnezeu să ne ajute pe fiecare dintre noi să-L găsim pe Tatăl Cel inteligent emoțional și Care a îngăduit propriului Fiu să intre în pielea noastră. E supremul act de inteligență emoțională și mai mult decât atât.

Pr. Dr. Ciprian BĂLBĂ

A dăruit Mitropolitul Antim Ivireanul un tipar clandestin Bisericii Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului? (I)

Întrebarea noastră este sugerată de un document aflat în arhiva istorică din Muzeul Primei Școli, un document din 1722 septembrie 1, constând dintr-o scrisoare a mitropolitului muntean Daniil, adresată tocmai fostului elev al lui Antim Ivireanul, protopopului Radu Tempea din Șchei, prin care atenționa că „*popa Sava tipograful ne-au arătat o scrisoare de la molitva ta, întru care scrie pentru meșteșugul tiparului care iaste la popa Ivan de la Făgăraș, pus de Dionisie acolo, cum că ai sili în tot chipul cu multe făgăduințe și prin priatini ți l-au făgăduit cum că-l va da*”. Este vorba de un tipar clandestin păstrat de fostul dascăl din Șchei, de dascălul Ivan de la Făgăraș, aflat la acea dată în Muntenia. Ca urmare, mitropolitul Daniil cere categoric „*să iei acel meșteșug așa pecetluit de Dionisie ... să ni-l trimiți. Popei Ivan – se precizează în continuare în scrisoare – i-am scris că așa socotim că va sili și el, iar pentru episcopul Damaschin, ce au zis că nu-i iaste acoalea, că are datorie la Dionisie, cât pentru aceasta dă va avea zăpis să-l trimiți aicea... căci tipografia nu a fost aici a lui Antim, nici a lui Dionisie, ci a fost a Domnului (n.n., Brâncoveanu) și a țării și a Mitropoliei și pentru toate acestea pune nevoița să le scoateți și să ni le trimiteți...*” (Arhiva muzeului, Fond „Documente”/ 1 septembrie 1722.)

Citind printre rânduri din document, trebuie să înșelegem că Ivan Făgărașanu primise acest tipar prin îngăduința Mitropolitului Antim Ivireanul pentru a sluji cauza românilor ortodocși din Transilvania. Nu știm ce cărți s-au tipărit cu acest tipar, dar știm că în Șcheii Brașovului în această perioadă apăruseră „clandestin” Calendarele almanah ale dascălului Petcu Șoanu, care au fost interzise de autorități în condițiile în care fusese desființată și Mitropolia Ardealului, subordonând episcopia transilvăneană Karlovițului sârbesc. Atunci a fost interzisă și vechea tipografie din Șcheii Brașovului, în care se tipăriseră calendarele lui Petcu Șoanu. Acest dascăl, hirotonit pentru biserica din Șchei în 14 decembrie 1735, avea să slujească biserica până în 31 mai 1741, când moare, timp în care servea și dascălia în cadrul școlii din Șchei, unde Ioan Făgărașanu fusese dascăl.

În anul 1737 îl găsim pe Ioan Făgărașanu la Episcopia Râmnicului și în calitate de eclesiarh este trimis de episcopul Climent pentru a sfătui pe românii din Șchei să reziste în fața presiunilor făcute de „Uniație”.

La Academia Română se păstrează un manuscris al lui Ioan Făgărașanu (ms. 1159), un „Miscelaneu” terminat în 24 decembrie 1705, care, în cele 580 de pagini, cuprinde și un „Cuvânt funebru”, precum și cunoscuta scriere a lui Grigore Țamblac „Viața lui Vasile cel Nou”, cu mențiunea din subtitlu „Cuvânt de folos celor ce vor citi”, precum și un text din Sfântul Efreem Sirul. O însemnare marginală confirmă prezența manuscrisului în Șcheii Brașovului în 1812, aparținând dascălului șcheian Vasile Nergeș, care a condus școala din Șchei mai mult de 20 de ani, fiind cunoscut sub porecla de „dascălul Lacăhe”.

Apelând la cronicile oficiale ale Brașovului, aflăm alte mărturii, care ne conving de prezența acestui tipar în Șchei.

„1731 – scria cronicarul contemporan, protopopul Radu Tempea II din Șchei – *au început a face tipografie Petcu Șoanu, dascălul, lucrul, care el nu văzuse nicăiri și au tipărit niște calendare în care au pus niște lucruri a zodiilor, cine când se va naște cum va fi, care izvod l-au luat de la popa Statie*” (Arhiva muzeului, C.V. 40, f. 60 v.)

Mărturii în plus ne oferă cronicarul german Thomas Tartler, și el contemporan dascălului șcheian: „*Papa Valah... a învățat să toarne litere latine în matrice de cum arată proba. Nu prea sunt acurate, de aceea rămâne la literele românești, astfel dacă litera ar fi mai acurată, d. Sauler și-ar fi priment toată tipografia sa prin acest popă*” (Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso, 1886-1926, vol. V, p. 227)

Într-un alt pasaj, cronica germană-brașoveană ne oferă amănunte privind tehnologia tipăririi: „*un preot valah, cu numele de Petre, aici în Șchei, fără nici o îndrumare, a început să facă tipografie și să taie litere în plumb, însă nu în mod obișnuit, ci foarte scurt, deoarece le-a lipit pe o scândură și așa a tipărit calendarul valah fără ajutorul preseii, ci numai cu un vâlătuh, deși acesta e un fel anevoios de tipărit și întârziator: totuși se vede că el era inventiv. El, cel dintâi a tipărit un calendar român pe 3 coale și vinde exemplarul cu 60 den(ari). După aceea a început*

să toarne litere, învățându-l puțin Michael Helzdorfer de la Sauler de aici. A turnat și litere latinești care însă nu sunt destul de acurate” (Ibidem)

Mărturiile de cronică, aparținând anilor 1731, 1737 și 1739, confirmă mai puțin conținutul acestor calendare și

mai mult apreciază ineditul acestei realizări, pentru ca „*fără nici o îndrumare, lucru care el nu văzuse, confecționându-și un tipar, a editat în mai mulți ani calendare românești*”.

Păstrat doar în 2 exemplare, la Academie, ambele cu mențiunea, pe foaia de titlu, a anului 1733, s-a considerat că Petcu Șoanu a tipărit un singur număr, apreciindu-se acest an ca primul an al apariției calendarelor românești. Or, citit cu atenție, titlul lasă să se înțeleagă cu ușurință că exemplarul din 1733 este o reeditare: „*Calendari, acumu românescu, alcătuitu de pre cel sârbescu. Așezatu-s-au pe limba rumânească ca întru 100 de ani să slujească, ca și celu slavonescu, întru acestu chipu au fostu, fiind de un mare strologu, la Kievu scosu de un mare muscalu, sau talmacit într-acest chip, precum acum s-au izvoditu. Și precum în izvod am aflatu acumu, în straba noao (s.n.) s-au datu în Brașov, 1733 fev. 20*”. Reproducând foaia de titlu, Emil Micu („*Tipografia lui Petcu Șoanul din Șcheii Brașovului și primele calendare în limba română*”, în „Cumidava”, an. IV, Brașov, 1970, p. 470) dovedește că exemplarul din 1733 nu este primul număr, nu numai pentru că la acest an tipărea „în stamba nouă”, dar Radu Tempea, contemporan evenimentelor, îi menționează apariția în anul 1731, iar cronicarul german Tartler, de asemenea contemporan, remarcă apariția sa și în anii 1733, respectiv, 1739. Deci nouă ani s-au editat aceste calendare în Șcheii Brașovului.

După cum mărturisește Petcu Șoanu, a folosit ca izvor un text adus din Rusia. Cronicarul german atribuie procurarea lui de către „popa Statie”, adică Eustatie Grid, protopopul bisericii din Șchei (tatăl grămăticului Dimitrie Eustatievici), care adusese de la Elisaveta Petrovna a Rusiei „un crug de cărți”, aflate și azi în Șcheii Brașovului.

Confruntarea textelor de epocă permite istoricului Mircea Tomescu (*Calendarele românești, 1733-1830*, București, Editura Academiei, 1957, p. 95) să stabilească ca izvor al calendarelor lui Petcu Șoanu „*O tipăritură kieviană, care la rândul său era o adaptare după una occidentală, având în conținut o serie de texte astrologice și hronologice, în care sunt menționate date istorice importante din trecutul omenirii, ca invenția prafului de pușcă, a tiparului*” etc. Faptele nu erau cu totul noi, căci cu jumătate de secol înainte, dascălul Costea din Șchei își scrisese *Gromovnicul* său, în care

includea informații similare. (Vasile Oltean, *Prima școală românească din Șcheii Brașovului*, Brașov, 2013, p. 93.)

Cu siguranță că Petcu Șoanu, editând în mai mulți ani calendare, a folosit mai multe izvoare rusești, faptă înlesnită, desigur, de protopopul Eustatie Grid, care a fost de mai multe ori la curtea împărătesei Elisaveta Petrovna, când fiul său, Dimitrie Eustatievici, studia la Academia din Kiev, bucurându-se de protecția împărătesei. Ori, în acel timp circula, la Moscova, Calendarul tipărit în anul 1710, care conținea sfaturi de sănătate și boală. De asemenea, circula calendarul rusesc tipărit în anul 1709, din care Petcu Șoanu ia mai ales informațiile despre „singerare”, „despre boli”. Nu este exclus ca Petcu Șoanu să fi folosit și calendarele lui Petru cel Mare al Rusiei, intitulate *Prognesticon* (Mircea Tomescu, *op. cit.*, p. 32), traduse în anul 1698 la Târgoviște din porunca lui Constantin Brâncoveanu.

Bineînțeles că, la început, această nouă inițiativă a surprins și, ca atare, în anul 1772, autoritățile locale, nemulțumite de interesul pe care-l stârneau calendarele în popor, au emis, prin decret semnat de Maria Tereza, dispoziție de sechestrare a cărților scrise sub forma unor specii de cronologie, în valahă, calendare date la lumină în Șchei (Gavril Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, p. 136-137). Probabil că aceasta este cauza rarității lor (doar două exemplare la Academie). Aceasta nu înseamnă că nu s-au bucurat de popularitate în epocă, ci dimpotrivă. Ca dovadă sunt numeroasele copii răspândite în toate regiunile țării. Dintre acestea, menționăm:

a) Manuscrisul 5454 din Biblioteca Academiei Române, un miscelaneu, constând din 188 file, copiat între anii 1754 și 1762, de ieromonahul Pahomie, starețul mănăstirilor Lapos (Bacău), care, alături de calendarul lui Petcu Șoanu, conține un *Gromovnic*, un *Trepetic de sămne omenesti* și o *Pascalie*.

b) Manuscrisul 3561 din aceeași Bibliotecă, constând din 78 f., scris în anul 1773 de dascălul Marcu Romanescu, „*fiindu dascălul sau învățător de copii în satul Brebului, în proțășulu Poganiului, fecioru alu preotului Erei Alexie de la sudu Gorjiu de Sus, de pe apa Jiului Romanaescu*”. Manuscrisul a circulat și în Banat, fiind donat Bibliotecii Academiei Române de către Emilian Micu din Vlaičovăț Banat.

c) Manuscrisul 4655 din Biblioteca Academiei Române constând din 73 f., tot un miscelaneu, care cuprinde, alături de calendarul din 1733 a lui Petcu Șoanu și un *Gromovnic*, un *Trepetic*, o *Pascalie*, o *Pravilă de învățatura năravului* și diverse însemnări, fiind copiat în anul 1786 de către Gavril Galer în Cernăuți.

d) Manuscrisul I. 2. din Biblioteca „Nicolae Bălcescu” din Iași, conținând 63 f., este copiat în anul 1764 de Mihail Lupșor, cuprinzând, alături de calendarul brașovean, un *Gromovnic*, *Leacuri*, *Molitvă de friguri*.

e) Manuscrisul 1845 din Biblioteca Academiei Române, copiat în anul 1798 de Miron Toachi din Suceava, a fost dăruit Academiei de către Mitropolitul Iosif Naniescu al Moldovei în anul 1894.

f) Manuscrisul 2379 din Biblioteca Academiei Române, conține 86 f., copiat pentru Mosu Ioan Popa, căpitan de mazili, în anul 1810, de către Iordachi Savu, conținând, de asemenea, și alte texte între care *Întrebarea înțeleptului cu lumea*, a lui Dimitrie Cantemir, *Istoria poamelor*, *Istoria di un părinte și di ai săi*, *Istoria di un Domn și di o slugă*, *di un bărbat și di o muiere*, și *Pilda di un crai*. A aparținut lui N. Istrati din Rotopânești.

g) Manuscrisul 2124 din Biblioteca Academiei Române, este copiat în anul 1796, „*în zilele prealuminatului domnu Țării Moldavascoi, Io Alixandru Ioan Calimach Vodă, la Leat 1796 și acest calindar – se spune în însemnarea autografă – este a dumnealui coconului Neculai, fiind dumneaei, cocoanei Elenii Sturza, paharnic*”.

h) Manuscrisul 3742 din Biblioteca Academiei Române, copiat în anul 1835 de Alexie Erimia din Banat.

i) Manuscrisul 11 din Biblioteca Academiei Române, filiala Cluj-Napoca, copiat între anii 1733 și 1783 de Mihail Arsenie, gramatic, provenit de la „logofătul George de la Curci”.

j) Manuscrisul V. 15 din Biblioteca „Nicolae Bălcescu” a Universității din Iași, copiat în 3 noiembrie 1775.

Pr. prof. dr. Vasile OLTEAN

Despre întâlnirea de la Havana dintre papa Francisc și Patriarhul Chiril (II)

Declarația comună

La finalul întâlnirii a fost dată publicității o declarație comună în 30 de puncte al cărei text a fost pregătit în prealabil. [Textul este accesibil în mai multe limbi. Am folosit aici versiunea publicată pe site-ul http://w2.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2016/february/documents/papa-francesco_20160212_dichiarazione-comune-kirill.html] Textul biblic din II Cor. 13, 13 „Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți!” slujește drept salut. Paragraful 1 arată că prin iconomia Sfintei Treimi, întâlnirea dintre Papa Francisc și Patriarhul Chiril a avut loc la Havana, fapt pentru care cei doi dau „mulțumire lui Dumnezeu Cel slăvit în Treime, pentru această întâlnire, prima din istorie”. De asemenea, cei doi lideri își exprimă bucuria că au putut să se întâlnească drept „frați în credința creștină” și că în virtutea acesteia au putut „să vorbească față de față (II Ioan 12), inimă către inimă, să discute relațiile mutuale între Biserici, problemele cruciale ale credincioșilor și perspectivele pentru progresul civilizației umane”. Paragrafele 2-3 arată că locul de întâlnire, respectiv Cuba, este „punctul de întâlnire dintre nord și sud, est și vest” este „simbol al nădejdelor Lumii Noi”, fapt pentru care cei doi lideri bisericești adresează cuvintele lor oamenilor din America Latină și de pe toate continentele. Creștinismul crește în America Latină, iar puternicul potențial religios al acestui continent, creștinismul său vechi de secole, fondat pe experiența personală a milioane de oameni sunt „garanția unui mare viitor pentru această regiune”. Paragraful 3 încearcă să dea o importanță aparte locului de întâlnire care este plasat în Lumea Nouă: „Întâlnindu-ne departe de disputele de lungă durată ale «Lumii Vechi», noi experimentăm cu un sens aparte urgența nevoii unei lucrări comune a catolicilor și ortodocșilor care sunt chemați cu gentilețe și respect să dea o explicație lumii și nădejdi în noi (cf. II Petru 3, 15). În paragraful 4 se subliniază că „noi împărtășim aceeași tradiție spirituală a primului mileniu de creștinism”. Mărturisitori ai acestei tradiții sunt Maica Domnului, sfinții și „nenumărații martiri.”

Paragraful 5 relevă faptul că ortodocșii și catolicii au fost privați de „comuniunea în Euharistie” vreme de aproape un mileniu și că au fost divizați de „răni cauzate de conflicte vechi sau mai recente, de diferențe moștenite de la antecesorii”. Se exprimă apoi nădejdea că această întâlnire va contribui la „restabilirea unității dorite de Dumnezeu și pentru care Hristos se roagă” (paragraful 6). „În determinarea noastră de a face tot ceea ce este necesar pentru a depăși divergențele noastre istorice pe care le-am moștenit, dorim să combinăm eforturile noastre spre a da mărturie Evangheliei lui Hristos și moștenirii comune a Bisericii primului mileniu, răspunzând împreună la provocările lumii contemporane” arată paragraful 7, după care urmează exemple concrete în care cele două Biserici pot vorbi cu o singură voce, anume: persecutarea creștinilor, mai ales în Orientul Mijlociu și Africa de Nord; ideologia secularistă, criza refugiaților, consumerismul, căsătoria și caracterul ei, avortul, eutanasia, dezvoltarea tehnologiei de reproducere biomedicală.

Situația creștinilor din Orientul Mijlociu și Africa de Nord. În declarația comună se arată că în aceste regiuni „familii întregi, sate și orașe ale fraților și surorilor noastre în Hristos au fost complet exterminate”, bisericile distruse, locurile sfinte profanate, iar supraviețuitorii obligați la exil (paragraful 8). Comunitatea internațională este chemată să intervină pentru creștinii persecutați din această regiune. Paragraful 10 cuprinde o referire specială la Mitropolia de Alep, Paul și Ioan Ibrahim răpiți în aprilie 2013 de o grupare necunoscută, anume „să se facă eforturi pentru prompta lor eliberare”. Cei doi lideri se unesc în rugăciune pentru pace în Orientul Mijlociu și-i cheamă pe toți cei implicați în conflict „să-și arate bunăvoința și să participe la masa negocierilor.” De asemenea, comunitatea internațională este chemată la o

combateră mai fermă a terorismului (paragraful 11). Este exprimat respectul deosebit față de cei care au „preferat moartea în locul negării lui Hristos” și care sunt „martiri ai timpului nostru, care aparțin diferitelor Biserici dar care sunt uniți în împărtășirea suferinței” și „sunt o garanție a unității creștinilor” (paragraful 12). În acest context este afirmată necesitatea dialogului interreligios ca fiind „indispensabil” pentru vremurile tulburi în care trăim (paragraful 13).

Să ne oprim puțin asupra conținutului acestor paragrafe legate de persecutarea creștinilor din Orientul Mijlociu și Africa de Nord. Chestiunea persecutării creștinilor din aceste regiuni a fost o temă preferată atât pentru papa Francisc cât și pentru patriarhul Chiril. Ca lider al catolicilor de pretutindeni, papa Francisc a condamnat, în repetate rânduri, atacurile la adresa creștinilor din regiunea de origine a creștinismului. De asemenea, patriarhul Chiril, a cărui Biserică s-a perceput ca protectoare a ortodocșilor din aceste regiuni – protecție dublată de statul rus – a vorbit și acționat în repetate rânduri în ultima perioadă pentru protejarea creștinilor din aceste regiuni. Spre surprinderea mea, a trecut aproape neobservat de comentatori faptul că se cere eliberarea rapidă a celor doi mitropoliți de Alep care au fost răpiți în aprilie 2013. În mod oficial nu se știe nimic despre soarta lor, nici măcar dacă mai sunt în viață sau nu. Să înțelegem din paragraful 10 al declarației comune că ei sunt în viață, de aceea se cere eliberarea lor rapidă? De la răpirea lor, doar patriarhul Chiril a fost cel care a declarat că ar deține informații că cei doi mitropoliți ar fi în viață. Așa cum arată referința din declarația comună referitoare la acest caz, putem specula că partea rusă a fost cea care a formulat cuvintele respectivului paragraf.

Alte chestiuni de natură socială și morală. După ce se afirmă că „lanțurile ateismului militarist au fost rupte” iar creștinismul cunoaște „o înnoire fără precedent ... în Rusia și în mai multe țări din estul Europei”, totuși „este un motiv de îngrijorare” faptul că „există la ora actuală o reducere a drepturilor creștinilor, dacă nu cumva o discriminare directă, când anumite forțe politice ghidate de o ideologie secularistă, deschis foarte agresivă, caută să-i retrogădeze la marginile vieții publice”. În mai multe țări creștinii se confruntă cu limitări ale libertății lor religioase. Unele țări se transformă în „societăți secularizate, înstrăinate de orice referire la Dumnezeu și adevărul Său”, ceea ce constituie o „mare amenințare la libertatea religioasă” (paragraful 15). Procesul integrării europene ar trebui să țină cont de „identitățile religioase” ale continentului. „Este convingerea noastră comună că Europa trebuie să rămână fidelă rădăcinilor ei creștine”, se mai arată în paragraful 16. Creștinii din vestul și estul Europei sunt chemați „să-și unească mărturia lor pentru Hristos și Evanghelie astfel încât Europa să-și păstreze sufletul modelat de cei două mii de ani de tradiție creștină (paragraful 16)”. Cei doi lideri se arată sensibili față de refugiați când „milioane de migranți bat la ușa națiunilor bogate”. Condamnă apoi consumerismul, accesul inegal la resursele naturale, nedreptatea (paragraful 17) și se pronunță pentru respectarea tradițiilor oamenilor (paragraful 18).

O atenție aparte trebuie oferită paragrafelor referitoare la familie. După ce în paragraful 19 se afirmă că familia este „centrul natural al vieții umane și al societății” și că aceasta se află în criză în mai multe țări, precum și că ortodocșii și catolicii împărtășesc aceeași concepție despre familie și sunt chemați să-i mărturisească sfințenia, în paragraful 20 se afirmă: „Familia se bazează pe căsătorie, un act de dăruire liberă și dragoste fidelă dintre un bărbat și o femeie. Dragostea este cea care pecetluiește uniunea lor și-i învață să se accepte unii pe alții ca un dar. Căsătoria este o școală a iubirii și credincioșiei. Regretăm că alte forme de coabitare au fost plasate la același nivel precum această uniune, în vreme ce conceptul consacrat în tradiția biblică, de paternitate și maternitate ca vocație distinctă a bărbatului și a femeii în căsătorie a fost îndepărtat din conștiința publică”.

Ian MARCOVICI

ECUMENICA

Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB) are trei noi biserici membre. Comitetul Central al CMB întrunit între 22-28 iunie la Trondheim (Norvegia) a decis acceptarea ca biserici membre cu drepturi și obligații depline în CMB a următoarelor biserici: Biserica Reformată Olandeză (Dutch Reformed Church) din Africa de Sud, Biserica Centrului Africii, Sinodul din Blantyre (Church of Central Africa Blantyre Synod), din Malawi și Consiliul Bisericilor Baptiste din Nord-Vestul Indiei. Biserica Reformată Olandeză este biserica coloniștilor de origine din Olanda, care au emigrat începând cu secolul al XVII-lea în sudul Africii, fiind numiți astăzi *Afrikaans*. Biserica numără astăzi peste un milion de membri și a fost o biserică fondatoare a CMB, pe care însă l-a părăsit la începutul anilor 1960 datorită criticilor acerbe formulate de CMB la adresa acestei biserici, datorită faptului că a susținut regimul de *apartheid* din Africa de Sud și, mai mult, a încercat o teologizare a acestuia. Începând cu anul 1986, această biserică a început să respingă orice formă de rasism. În anul 1998 a fost admisă în Alianța Mondială Reformată, iar în 1992, a devenit, pentru prima dată în istorie, membră în Conferința Bisericilor din Întreaga Africă. Acum a fost receptată ca membră a CMB. Biserica Centrului Africii, Sinodul din Blantyre, a fost înființată în secolul al XIX-lea de către misionari scoțieni și aparține tradiției presbiteriene-reformate. La ora actuală are 1,8 milioane de membri. Consiliul Bisericilor Baptiste din Nord-Vestul Indiei reunește șase convenții regionale baptiste din nord-estul Indiei și are 1,2 milioane de membri. Cu acceptarea acestor trei biserici, CMB are 348 de biserici membre din toată lumea.

Același Comitet Central a decis și primirea ca membre cu statut interimar a altor două biserici: Biserica Frățietății Africa (Africa Brotherhood Church) din Kenya și Comunitatea Bisericilor Baptiste din Africa Centrală (Community of Baptist Churches in Central Africa) din Republica Democrată Congo. Biserica Frățietății Africa are aproape 160.000 membri și aparține tradiției așa-numitelor „biserici instituite africane”, adică a acelor biserici care au înculturizat creștinismul, dându-i un specific african. A fost formată după ce mai mulți băștinași din regiunea Machakos, Kenya, au primit Evanghelia de la misionari baptiști, catolici și de la Armata Salvării, dar au ales să formeze propria biserică africană sensibilă realităților locale. Comunitatea Bisericilor Baptiste din Africa Centrală a fost fondată de misionari baptiști americani în regiunea orașului Goma din Republica Democrată Congo și are la ora actuală peste 500.000 de membri. Potrivit Constituției și regulilor CMB, pentru ca o biserică să devină membră a CMB, trebuie să îndeplinească trei condiții principale și mai multe condiții secundare. Cele trei condiții principale sunt: (1) mărturisirea credinței în Iisus Hristos ca Dumnezeu și Mântuitor; (2) să fie angajată ecumenic la nivel local, regional și confesional (3) să aibă cel puțin 50.000 de membri. După analizarea cererii unei biserici de a deveni membră a CMB, aceasta este acceptată pentru o perioadă cu statut interimar, de obicei de doi ani, spre a fi monitorizată în mod constant și a deveni familiară cu activitatea CMB. Comitetul CMB din 2018 va lua o decizie finală cu privire la aceste două biserici.

Papa Francisc a vizitat Armenia în perioada 24-27 iunie a.c. fiind primit de Catolicosul Karekin II, Catolicos și Patriarh Suprem al tuturor Armenilor și de Președintele Armeniei, Sezh Sargsyan. Programul vizitei a inclus o vizită la catedrala patriarhală din Etchmiadzin, capitala spirituală a armenilor de lângă Yerevan, la palatul prezidențial și la monumentul genocidului armenilor. În cadrul vizitei, papa Francisc a reafirmat recunoașterea genocidului armean de la începutul secolului al XX-lea, ceea ce a provocat reacții dure din partea guvernului turc. Aceasta a fost a doua vizită a unui pontif roman în Armenia, după vizita din anul 2001 a papei Ioan Paul al II-lea. Noua vizită a unui papă în Armenia relevă progresul relațiilor dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Apostolică Armeană. Aceasta face parte dintr-o serie de vizite în regiunea Caucazului programate pentru anul acesta de papa Francisc. Între 30 sept.-2 oct. a.c. el va vizita Georgia și Azerbaidjan. Programul vizitei în Georgia a fost deja anunțat, însă nu implică o întâmpinare a papei pe aeroportul din Tbilisi de către Patriarhul Elia II, cum s-a întâmplat în Armenia, ci doar o întâlnire între cei doi lideri religioși în palatul patriarhal. Vizita în Azerbaidjan va include o „întâlnire privată” cu șeful musulmanilor din Caucaz în moscheea Heydar Aliyev, precum și cu episcopul ortodox de Baku și cu președintele comunității evreiești.

Rubrică realizată de
Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel BUDA, Sibiu/Geneva

• TELEGRAFUL EVENIMENT •

230 de ani de învățământ teologic la Sibiu, 1786-2016

Ca să parafrăzăm, spunem, cu deferența de care suntem în stare, că sunt pe lume oameni aleși care își imaginează întotdeauna paradisul, ca fiind dotat numaidecât cu un birou de scris, cu o mare mulțime de documente, texte, studii și cărți, evident de știință și conștiință teologică și istorică naționale, sub forma unei biblioteci dumnezeiesc de frumoasă. Părintele Academician Mircea Păcurariu este, de aici pornind, *primum* între laureați; pentru Domnia Sa, întotdeauna *rostul* a însemnat o experiență docentă legată de studiu, cercetare și scris, de carte adică.

De aceea, dar, încă de la începutul didactic și științific, părintele profesor, ca nimeni altul, a înnobilit studiul și cercetarea, ridicându-le din scara lor liniară și conectându-le la *exceleță*, la limita de sus. De aceea, dar, dreptul de preemțiune auctorială, în cauza cercetării învățământului teologic sibian, îi revine ilustrului profesor, om de cultură mare și patriot angajat. Așadar, după periplusurile atât de pertinente, de personalizate, de elevat nuanțate, de profesionist, limpede și exact exprimate de Părintele Mitropolit Laurențiu (Înalt-preasfinția Sa fiind, de asemenea, un eminent, perseverent și plenipotent actant al teologiei universitare), de Magnificența Sa, Ioan Bondrea, rectorul Universității „Lucian Blaga”, și, după *Cuvântul înainte* al autorului, urmează – distribuită în două părți, nouă capitole, cu subadaosurile, completările, indicele, reproducerea de texte originale etc. aferente – însăși scoaterea din *scriptorium* a tezaurului pedagogic, teologic, istoric și național, spre a primi, după expunerea de motive și cea mai riguroasă cercetare posibilă, confirmarea și dreptul la *consacrare* și *cunoaștere*, în toată splendoarea, încărcătura de sensuri și consecințe și altele lor, unice.

La început, concis, în *Introducere*, mai apoi, elaborat, detaliat, contextualizat, în temeiul unei documentaristici și judecări de valoare exhaustive și eminamente savante, în tot cuprinsul lucrării, autorul prezintă – și de-atâta vreme reprezintă – avatarurile școlii academice de teologie sibieni. Cu precizarea că fiecare etapă s-a personalizat printr-o mirabilă putere și înțelepciune a adaptabilității și dinamizării pedagogice, așezând în *straturi* de știință și conștiință teologică și istorică naționale, adevărul și lumina care vor să dăinuie până la capătul vremii neamului (de fiecare dată câte o personalitate marcantă, harismatică, ablativă vocației și dăruirii, a *pecetluit* duhul vremii). „Rădăcina curată, tainică și adâncă” din care s-a ițit, a crescut și rodit învățământul teologic universitar de la Sibiu s-a împreunat uneori prudent, alteori intempestiv, cu ritmul roșii timpului, descoperind, dezlegând, deslușind și împărțind înțelesurile destinului nostru ca neam, ca popor, sălășluind, învățând de la veac, și lăsând urme și semne și slujitori (vlădici, dascăli, preoți, demnitari, condeieri, economi etc.) pentru răscrucele devenirii.

Putem vorbi, iată, de un *pentateuh* al învățământului teologic sibian, cu referire la cele cinci etape ale organizării, consolidării, dezvoltării, reformării, perfecționării, afirmării, consacării și, iarăși, dezvoltării. Așadar, *genealogia* teologiei sibieni poate fi partajată și evidențiată în funcție de *seminția* (citește: personalitatea, personalitățile) care într-o vreme a asumat-o, i-a purtat de grijă, spre a o lăsa urmașilor în bună rânduială, așezată și pregătită și deschisă progresului. Fără a minimaliza începuturile, cât și consistentul și strălucitul tablou al celor al căror nume

au devenit renume (și pe care cititorul le descoperă atât de magistral evocate în carte), dar, din rațiuni obiective, pomenim îndeosebi etapele Gheorghe Lazăr, Andrei Șaguna și Nicolae Bălan, până azi.

Așadar, firea, evoluția și prestația de om ușor rebel, voluntarist, greu adaptabil limitelor și exigențelor unei rânduiei cvasi-cazone, nu l-a împiedicat pe eruditul, cu asupra de măsură, Gheorghe Lazăr să pecetluască cu personalitatea sa puternică, cu geniul anticipării, cu vocația organizatorică, cu știința decelării și preocuparea pentru elaborarea unor manuale indispensabile, în contextul socio-politico-religios, nu tocmai propice, duhul vremii sale sibieni, dar nu numai. Cât privește anvergura marelui Andrei Șaguna (azi Sfântul Ierarh Andrei Șaguna), ei bine, spiritul său *vizionar*, profilul aristocratic, angajarea națională, caracterul temerar, harisma de a *manageria* în corpore frământările, aspirațiile, arderile, opreliștile, imperativele, trebuințele urgente ale neamului românesc din Transilvania l-au făcut pe bravul ierarh să consolideze și consacre și să alinieze, grație iureșului reformelor și înnoirilor, școala teologică sibiană instituțiilor academice deja aureolate. Iar preocupările sale să excedă cu mult atribuțiile strict canonice și administrative, bisericesti. De aici pornind, instrucției teologice tot mai complexe și mai consistente, se adaugă educația patriotică (nu doar vibrantă, cât mai ales, temeinic argumentată și asumată, până la capătul tuturor consecințelor), de excepție. Absolvenții din vremea aceea vor să fie primii participanți și precursorii de mai târziu ai luptei etapizate a românilor transilvăneni pentru câștigarea de drepturi naționale și sociale și pentru împlinirea unității statale. Bineînțeles că, printr-o succesiune providențială, implicarea și angajarea totală (a cărui paternitate este totuna cu identificarea) a Mitropolitului Nicolae Bălan au făcut posibil ca la Sibiu să se reformeze din temelii învățământul teologic universitar, să se instituționalizeze și consacre *acea curricula axis* (este vorba despre ordonarea științifică a disciplinelor, multe noi sau completate cu aparat critic, capitole și abordări comparabile sau în proximitatea celor deja afiliate eminenței; tot acum, începe a se forma un *corpus* didactic, care, în timp, va rezona cu tot ceea ce înseamnă maximum științific și probitatea profesională în ansamblu, congruente statutului); care, până azi, aproape neschimbată, a fost și este *baza* pe temeiul căreia școala sibiană printr-o *politică* de resurse umane – cadre didactice, studenți, dar nu numai – printr-o continuă ascensiune a pregătirii științifice și duhovnicești, definește un așezământ de cel mai înalt prestigiu.

Este limpede că, nu în ultimul rând, dinamica vieții înseși, coroborată cu harul, darul și neodihna vlădicilor și celorlalți ostenitori (care poartă în sine nobila ștafetă a salvării lumii ca minune, tainele ei vădite celor aleși și ascunse neaveniților; care, din sinele lor, într-un advent pedagogic excepțional, păstrează sensul și calea „exemplarității inefabile” a omenescului conectat la ordinea subtilă a existenței); ei au fost și sunt prerogativele și imperativele categorice, care, în ultimele decenii, au tot adăugat școlii laurii atâtor reușite, în primul rând din perspectiva academică. Pleiada de ieri și de azi a profesorilor – excepționalizată de nimbul științific-profesional, moral și uman – străluce mirabil; lumina învățării lor scrutează

până la marginea vremii lucrarea și cuvântul lui Hristos. Totul insinuat în acel tip de cultură și *modus vivendi* care adună, descoperă, transcede și cuminecă conștiința unei tradiții vii, dinamice, care a contribuit și contribuie în mod esențial la păstrarea în „nemărginită iradiere” a ființei creștine a poporului român (...)

Menționăm corolar, *sui generis*, mai întâi, evidența și seninul erudiției, mereu spontaneitatea, surprinderea și prospețimea științifică ale Părintelui Academician Mircea Păcurariu. Mai ales că știința, dacă nu are date, așezare, argumente, dinamică și adevăruri suverane, și nu produce consecințe valide și validate, este exclusă din „timpul viu și legile lui”. Harul Părintelui Profesor Dumitru Abrudan, tonul ușor grav al vocii, felul în care devine/se transpune, atunci când predă/predică, ne face să deprimem altfel „tainica înțelegere a genezelor cosmice și sufletești a momentului primordial de ieșire din nimic a creației”; mai mult, aidoma „marilor preoți ai sfințelor cuvinte”, domnia sa pare că nu doar vorbește, cât transmite, este alesul investit să vestească. Absolut vrednic de încrustat în memorie, este felul august în care Părintele Rector Constantin Voicu a ales să fie, în cronică anilor sibieni, acel purtător de flamură deopotrivă avântat, ferm, dar întotdeauna de bună cumpănă a cugetului; „în atâtea concurențialități”, știind să impună, în ierarhia realității, omenia și calmul unei conștiințe de viață unice. Și, nu în cele din urmă, este mirabilă calea aleasă de Părintele Profesor Ioan I. Ică Jr, anume să ne restituie acele scrieri-efigie ale teologiei lumii, în care noi să descoperim gustul „gândurilor înalte și percepției elevate”; în care, mai mult, să ne ferim și uimim de noblețea și frumusețea lor și în prezența cărora trăim mereu iminența unei epifanii (...). Este limpede că se poate într-atât continua lista evocărilor, cât numele dascălilor sibieni fi-vor *izvoare albe* ce curg în limba dulce și credința ce încă străluce a Neamului Românesc.

Pr. Iosif ZOICA

COLEGIUL DE REDACȚIE

Senior-editori: Pr. Academician Mircea Păcurariu; Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan. **Secretar de redacție:** Dr. Emanuel Tăvală. **Membri:** Pr. Conf. Dr. Constantin Necula, Conf. Dr. Lucian Grozea, Diac. Dr. Ștefan L. Toma, Pr. Dr. Cristian Muntean, Pr. Dr. Vasile Gafton. **Responsabil ediție online:** Dr. Dragoș Boicu.

ISSN 1223-8392

REDACTOR-ȘEF:

Î.P.S. Dr. LAURENȚIU STREZA

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se primesc pe adresa: Redacția „Telegraful Român”, 550179 – Sibiu, str. Mitropoliei, nr. 35; e-mail: telegrafulroman@yahoo.com. Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL pentru anul 2016 este de 48 lei; cod IBAN RO34 RNCB 0227 0360 5879 0001. BCR Sibiu, str. Emil Cioran, nr. 1. Cod fiscal 44 79 403.

Tiparul executat la *Tipografia Șaguniana* – Sibiu